

Redemptor hominis

II. JÁNOS PÁL PÁPA

REDEMPTOR HOMINIS

kezdetű enciklikája

**A hivatalos latin szövegből fordította
Dr. Diós István**

Lektorálta: Dr. Lenhard Vilmos

**Szent István Társulat
1980**

**ISBN 963 360 119 3 összkiadás
ISBN 963 360 129 0 I. kötet**

TARTALOMJEGYZÉK

I. AZ ÖRÖKSÉG

1. A második évezred végén
2. Az új pápa első szavai
3. Bizalom az igazság és a szeretet Lelkében
4. Hivatkozás VI. Pál első enciklikájára
5. Kollegialitás és apostolkodás
6. Úton a keresztények egysége felé

II. A MEGVÁLTÁS MISZTÉRIUMA

7. Krisztus misztériumában
8. A megváltás: megújított teremtés
9. A megváltás misztériumának isteni vonásai
10. A megváltás misztériumának emberi vonásai
11. Krisztus misztériuma mint az Egyház küldetésének és a kereszténységnek alapja
12. Az Egyház küldetése és az emberi szabadság

III. A MEGVÁLTOTT EMBER HELYZETE A MAI VILÁGBAN

13. Krisztus egygé vált minden emberrel
14. Az Egyház összes útjai az emberhez vezetnek
15. Mitől fél a mai ember?
16. Fejlődés vagy fenyegetés?
17. Az emberi jogok: betű vagy lélek?

IV. AZ EGYHÁZ KÜLDETÉSE ÉS AZ EMBERI SORS

18. Az Egyház gondja az ember hivatása körül
19. Az Egyház felelős az igazságért
20. Az Eucharisztia és a bűnbánat szentsége
21. A keresztény hivatás: szolgálat és uralkodás
22. Anyánk, akiben remélünk

II. JÁNOS PÁL PÁPA

TISZTELENDŐ TESTVÉREINEK ÉS SZERETETT GYERMEKEINEK ÜDVÖZLETÉT ÉS APOSTOLI ÁLDÁSÁT KÜLDI

I. AZ ÖRÖKSÉG

1. A második évezred végén

Az embert megváltó Jézus Krisztus a világmindenség és a történelem középpontja: szívünk és lelkünk feléje fordul ebben az egyedülálló időszakban, melyet most él át az Egyház és az egész emberiség családja. Ez az az időszak, amikor nagyon közel járunk a kétezredik évhez, és Isten a maga titokzatos tervei szerint, éppen most bízta ránk szeretett elődünk, I. János Pál halála után azt az egész Egyháznak szóló szolgálatot, mely Péter római székéhez kapcsolódik. Ma nehéz megmondani, mit hoz majd az a kétezredik év az emberiség történelmének, s milyen lesz az egyes népeknek, nemzeteknek, országoknak, kontinenseknek; ámbár vannak próbálkozások, melyekkel előre akarnak látni bizonyos eseményeket. Az Egyház, Isten népe számára -- mely jóllehet különféle formákban, de kiterjedt már a föld végső határáig -- az az év a nagy jubileum éve lesz. 2000-ben ahhoz az évfordulóhoz érkezünk, mely -- tiszteletben

tartva minden időszámítási kiigazítást, amit a kronológiai pontosság követel -- elhozza a megemlékezést, és különösen is föleleveníti bennünk azt az elsődleges igazságot, melyre hitünk alapszik, s melyet Szent János evangélista evangéliumának elején így mond: "Az Ige testté lett, és közöttünk élt",[1] és másutt: "Isten úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda, hogy aki hisz benne, el ne vesszen, hanem örökké éljen."[2]

Bizonyos értelemben tehát egy új Adventben is élünk, ami a várakozás ideje. "Azelőtt Isten a próféták útján több alkalommal és többféle módon szólt őseinkhez. Ebben a végső korszakban Fia által beszélt hozzánk...",[3] abban a Fiúban, aki az Ige, s aki emberré lett és Szűz Máriától született. Az emberi történelem a szeretettel teljes isteni elgondolás szerint ebben a megváltó cselekményben éri el tetőpontját. Mert Isten belépett az emberiség történelmébe, és mint ember "alanya" lett a történelemnek: egy a megszámlálhatatlan sokaságból, s ugyanakkor az Egyetlen!

Isten a megtestesülés által megadta az emberi életnek azokat a távlatokat, melyeket a teremtés pillanatától fogva neki szánt, mégpedig véglegesen megadta -- a maga sajátos, isteni módján, örök szeretete és irgalmassága szerint, megőrizve teljes isteni szabadságát --, olyan pazarló bőkezűséggel, hogy ha az eredeti bűnre, s az emberiség összes személyes bűnére tekintünk, és figyelembe vesszük az emberi értelem, az akarat és a szív tévelygéseit, lehetetlen nem ismételtetnünk a szent liturgiaszavait: "Ó, boldog az a bűn, melynek ilyen nagy Megváltója lett!"[4]

2. Az új pápa első szavai

Krisztushoz, lelkünk Megváltójához fordult szívünk és elménk az elmúlt év október 16-án, amikor a kánoni választás megtörténte után elhangzott felénk a kérdés: "Elfogadod-e?" Akkor azt feleltük: "A Krisztus iránti hit engedelmességével, az Egyház és Krisztus Anyja iránti bizalommal a sok nehézség ellenére a feladatot elvállalom!"

Azt akarjuk, hogy e válaszunkról most minden megkülönböztetés nélkül mindenki tudomást szerezzen; így akarjuk kifejezni, hogy szolgálatunk -- mely a Péter utódává és Róma püspökévé választás elfogadása után különleges kötelességünk lett -- a Megtestesülés elsődleges és alapvető igazságához kapcsolódik.

Ugyanazokat a neveket vettük föl, melyeket szeretett Elődünk, I. János Pál pápa választott magának. Amikor 1978. augusztus 26-án a Bíborosi Kollégium előtt ő kijelentette, hogy a János Pál nevet választja -- ilyen kettős névnek a római pápák történetében nincs előzménye --, ebben a tényben az új pápaság áldásainak előjelét láttuk. Mivel azonban az ő pápai szolgálata alig 30 napig tartott, a mi feladatunk nemcsak az, hogy folytassuk az ő pápaságát, hanem mint ő, mi is előlről akarjuk kezdeni. Ezt erősíti meg az a kettős név, melyet magunknak adtunk.

Főtisztelendő Elődünk példája szerint a János Pál nevet viselve, miként ő, jelezni akarjuk a szeretetet, amellyel XXIII. János és VI. Pál pápa által az Egyházra hagyott örökségbe lépünk, s szeretnénk kifejezni, hogy mi magunk is készek vagyunk Isten segítségével ezt az örökséget tovább művelni és gyarapítani.

A kettős név és e két pápaság révén kapcsolódunk az Apostoli Szentszék egyetemes hagyományához és összes elődünkhöz, akik e 20. században, s a korábbiakban előttünk jártak, és az időben visszatekintve -- figyelembe véve a különböző korok sajátosságait -- arra a

feladatra és szolgálatra hivatkozunk, mely Péter székének az Egyházban egészen egyedülálló helyet határozott meg. XXIII. János és VI. Pál pápa olyan állomást jelentenek a pápaság történetében, amely küszöb jelleggel bír, és innen akarunk I. János Pál pápával együtt elindulni a jövő felé; ezen az úton határtalan bizalom, és a Krisztustól megígért és Egyházának elküldött Szentlélek iránti engedelmség fog vezérelni minket. Krisztus ugyanis közvetlenül a szenvedése előtt megmondta apostolainak: "Jobb nektek, ha én elmegyek, mert ha nem megyek el, a Vigasztaló nem jön el hozzátok. Ha azonban elmegyek, elküldöm őt nektek." [5] "Ha eljön a Vigasztaló, akit az Atyától küldök, az Igazság Lelke, aki az Atyától származik, ő majd tanúságot tesz rólam. Tegyetek ti is tanúságot rólam, hiszen kezdettől fogva velem vagytok." [6] "Amikor eljön az Igazság Lelke, ő majd elvezet benneteket a teljes igazságra. Nem magától fog beszélni, hanem azt mondja el, amit hall, és a jövőt fogja hirdetni nektek." [7]

3. Bizalom az igazság és a szeretet Lelkében.

Így hát minden bizalmunkat az Igazság Lelkébe vetve lépünk a két legutóbbi pápa gazdag örökségébe. Ez az örökség teljesen az Egyház-ismeretből fakad, egészen új, a II. Vatikáni Zsinatnak köszönhető módon. E zsinatot XXIII. János pápa hívta össze és nyitotta meg; a befejezése pedig VI. Pál pápanevéhez fűződik, akinek működését és törekvéseit mi magunk is közről láthattuk. Mindig csodáltuk mélyeséges bölcsességét és erősségét, állhatatosságát és türelmét azokban a nehéz időkben, melyek pápaságában a Zsinat után következtek. Az Egyháznak, Péter hajójának kormányosaként nyugalma és kiegyensúlyozottsága bölcs előrelátással őrizte olyan kritikus pillanatokban is, amikor úgy látszott, hogy ezt a hajót belülről lékelik meg: rendíthetetlenül reménykedett a hajó épségének megmaradásában. Való igaz, hogy minden, amit a Lélek a Zsinat által most mondott az Egyháznak, s amit az Egyház által az összes egyháznak üzen [8] -- jóllehet kisebb megütközéseket kiváltott -- csak arra irányul, hogy Isten népe, mely tudatában van a rábízott üdvözítő feladatnak, a maga egészében megerősödjék.

Mindarról, amit az Egyház önmagáról napjainkban fölismert, VI. Pál pápa szólt *Ecclesiam Suam* kezdetű alapvető enciklikájában, s mi magunk ehhez csatlakozunk és erre hivatkozunk a pápaságunk nyitányát jelző enciklikánkban. Az Egyház Szentlélek által megvilágosított és támogatott, s napról napra gyarapítandó önismerete -- mely isteni misztérium voltára, emberi küldetésére és minden emberi gyöngeségére vonatkozik -- legyen és maradjon elsődleges forrása az Egyház szeretetének, amely szeretet majd tovább növeli és szilárdítja az Egyház önismeretét. Az ilyen Egyház-ismeretnek nagyon világos bizonyosságát hagyta ránk VI. Pál pápa, aki pápaságának sokszor fájdalmas részleteivel tanított minket annak az Egyház rendíthetetlen szeretetére, mely -- a Zsinat tanítása szerint -- "szentsége, azaz jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberi nem egységének." [9]

4. Hivatkozás VI. Pál első enciklikájára

Ezért az Egyház önismeretének párosulnia kell a mindenki felé kitaruló lelkelettel, hogy minden ember megtalálhassa benne "Krisztus fölfoghatatlan gazdagságát", melyről a nemzetek Apostola beszél. [10] Az ilyen, mindenki felé nyílt lelkeletből, mely magában foglalja saját természetének ismeretét és saját igazságának bizonyosságát -- melyről Krisztus azt mondta: "a beszéd nem az enyém, hanem az Atyáé, aki küldött engem" [11] --, fakad az Egyház apostoli, azaz missziós ereje, amennyiben csorbíthatatlanul vallja és hirdeti a Krisztustól kapott teljes igazságot.

Az Egyháznak azt a párbeszédet is folytatnia kell, amelyet VI. Pál az *Ecclesiam Suam* kezdetű enciklikában "üdvöthozó párbeszédnek" nevezett, gondosan körülírva mindazokat a területeket, melyeken folynia kell.[12] Mivel mi magunk ebben a dokumentumban a VI. Pál pápától átvett gondolatokat idézzük föl, szüntelenül hálát adunk Istennek azért, hogy nagynevű Elődünk, aki egyúttal atyánk is volt, "kifelé" megmutatta az Egyház igazi arcát, ámbar a Zsinatot követő időszakban különféle belső bajok kínozták az Egyházat. Így történt, hogy az emberiség jelentős része a legkülönbélebb életformák közepette -- legalábbis úgy véljük -- jobban tudatára ébredt, hogy Krisztus Egyházára, annak küldetésére és szolgálataira valóban szüksége van. E fölismerés néha erősebbnek bizonyult azoknál a kritikus megnyilvánulásoknál, melyek "belülről" támadták az Egyházat, intézményeit és szervezetét, s az Egyházban dolgozó embereket. E növekvő kritika különböző forrásokból származott, és bizonyosra vesszük, hogy nem hiányzott belőle az Egyház iránti igaz szeretet. Kétségtelenül volt ebben a kritikai törekvésben -- hogy most minden egyebet mellőzzünk -- a triumfalizmust legyűrni akaró szándék, melyről a Zsinat idején oly sok szó esett. Ha azonban az Egyháznak kötelessége "szelíd és alázatosszívű" Mesterének példáját követve[13] alázatosnak lennie, és kritikus szemmel néznie mindent, ami emberi természetének és megnyilvánulásainak része, sőt mindezt kínos gondossággal keresnie is kell, akkor e kritika keresésében is meg kell maradnia a kellő határokon belül. Különben nem lesz sem hasznos, sem termékeny, és nem az igazságot, a szeretetet és a kegyelemért hálás lelkiületet mutatja, mely kegyelemnek éppen az Egyházban és az Egyház révén leszünk részeseivé. Az ilyen kritikai törekvés nem a szolgálni akarást fejezi ki, hanem azt a szándékot, hogy mások véleményét a magáéhoz igazítsa; ráadásul mindezt sokszor a kellő megfontoltság nélkül tárva a nyilvánosság elé.

Hála legyen VI. Pál pápának, hogy tiszteletben tartva minden részigazságot, ami a különféle emberi véleményekben ott volt, a kormányos feladatának betöltésében mindvégig megőrizte a kiegyensúlyozott és következetes vezetést.[14] Természetesen az Egyház -- melyet majdnem azonnal VI. Pál pápa után, I. János Pál elhunytával bízott ránc az Úr -- nem mentes a belső nehézségektől és feszültségektől. Ugyanakkor az Egyház belsőleg fölkészültebbé vált az önkritikus túlzásokkal szemben: elmondhatjuk tehát, hogy kritikusabb a különböző meggondolatlan kritikákkal, ellenállóbb a különböző "újításokkal" szemben; érettebb lett a szellemek megítélésében, alkalmasabbá vált, hogy örök kincstárából előhozzon "újat és régít" egyaránt,[15] jobban ismeri a maga misztériumát, és mindebből az következik, hogy készségesebb lett mindenki felé szóló üdvöztető feladatának megoldására, hiszen Isten "azt akarja, hogy minden ember üdvözljön, és eljusson az igazság ismeretére".[16]

5. Kollegialitás és apostolkodás

Az Egyház mostanában minden látszat ellenére egységesebb a szolgálat közösségében és az apostolság tudatában. Ez az összetartozás a kollegialitásnak abból a princípiumából következik, amit a II. Vatikáni Zsinat elevenített föl, s melyet maga Krisztus Péter fősege alatt a tizenkét apostolban alapított meg, és a püspökök kollégiumában szüntelenül megújít; így Péter utódjához kapcsolódva és az ő vezetése alatt ez a kollégium napról napra növekszik a földkerekségen. De a Zsinat nem csupán emlékeztetett a püspöki kollegialitás ezen elvére, hanem nagyon elevenné is tette, többek között azzal, hogy kívánta: állandó intézménye legyen, amit aztán VI. Pál pápa a püspöki szinódusban életre is hívott, s e szinódus munkája nemcsak VI. Pál pápaságának súlyát növelte, hanem hatott I. János Pál, és hat az ő méltatlan utódának pápasága alatt is.

A kollegialitás elve nagyon alkalmasnak bizonyult a Zsinat utáni nehéz időszakban, mert az egy szív és egy lélek által irányított püspöki kollégium -- mely főleg a szinódusban mutatja

meg a Péter utódával való egységét -- eloszlatta a kételyeket, és utat mutatott az Egyház megújítására, figyelembe véve az Egyház egyetemességét. Többek között a szinódusból született az a nagy evangelizációs kezdeményezés, mely az *Evangelii Nuntiandi*[17] kezdetű apostoli buzdításban nyert megfogalmazást. Nagy örömmel fogadták ezt, mint az evangelizáció és a lelkipásztorkodás megújításának programját. Ugyanilyen szellemben tevékenykedett a püspöki szinódus legutóbbi rendes gyűlése, mely körülbelül egy évvel VI. Pál halála előtt, mint közismert, a katekézisiről tárgyalt. Ennek a szinódusnak a gyümölcsét még rendszerezni kell, és az Apostoli Szentszék részéről majd közzé kell tenni.

Mikor a püspöki kollegialitás különböző formáinak kibontakozásáról szólnak, nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy megemlítsük az Egyházban mindenütt megalakult nemzeti püspöki konferenciákat, s e kollegialitás egyéb nemzetközi vagy kontinentális szervezeti formáit. Az Egyház sokszázados hagyományára hivatkozva hangsúlyoznunk kell a helyi szinódusok jelentőségét. A Zsinat elgondolása és szándéka az volt, és VI. Pál ezt következetesen meg is valósította, hogy ezek az intézmények, melyeket az Egyház hosszú tapasztalata hitelesített, a püspökök minden egyéb kollegiális formájával együtt -- mint pl. érsekségek, vagy egy-egy püspökség -- az Egyház egyetemességén belül legyenek tudatában mivoltuknak és őrizzék identitásukat. A papokat is töltsse be az a lelkiület, hogy egymás munkatársai és érezzék felelősséget egymásért. Ezt a Zsinat után létrejött többféle papi tanács már ki is fejezi. A laikusoknak is meg kell érezniük, hogy nemcsak a már eddig is létező apostolkodás szálai nyertek megerősítést, hanem új, talán eltérő természetű, de nagyon tevékeny társaságok is jöttek létre. A laikusoknak nem szabad megfélemleniük arról a lelkiismeretbeli kötelezettségükről, mellyel az Egyháznak tartoznak, ti. hogy lelkipásztoraiknak és az Istennek szentelt élet intézményeit képviselőknak az egyházmegyei zsinatokon és a plébániák vagy egyházmegyéik lelkipásztori tanácsaiban szívesen nyújtsanak segítséget.

Pápaságunk kezdetén mindegyre gondolnunk kell, hogy hálát adjunk érte Istennek, megerősítsük testvéreinket és nővéreinket, s hogy megemlékezzünk a II. Vatikáni Zsinat munkájáról és nagy Elődeinkről, akik az Egyház életének ezt az új folyamatát, erőt véve minden kételkedésen, romlásra és krízisen, elindították.

6. Úton a keresztények egysége felé

És mit mondjunk az ökumenizmusból származó új kezdeményezésekről? XXIII. János, az Egyháznak örökké emlékezetében maradó főpáστοra evangéliumi egyszerűséggel kezdeményezte a keresztények egységét, nyilvánvalóan Mesterünk, Jézus Krisztus akaratának megfelelően, melyet Ő ismételtén kifejezett, s különleges súllyal nyilvánított ki a szenvedése előtti utolsó vacsorán, amikor így imádkozott: "Atyám, őrizd meg őket, hogy mindnyájan egy legyenek." [18] E követelménynek a II. Vatikáni Zsinat az ökumenizmusról szóló határozatában röviden eleget tett. VI. Pál pápa volt az, aki a Keresztények Egységének Titkársága segítségével megtette az első, nem is oly könnyű lépéseket ennek az egységnek a megvalósítása felé. Milyen messzire jutottunk ezen az úton? Anélkül, hogy részletekbe bocsátkoznánk, legalább annyit megállapíthatunk: igaz és nagyjelentőségű lépéseket tettünk. Megállapíthatjuk, hogy következetesen és gondosan dolgoztunk mi is és velünk együtt mindazok, akik más egyházakat és keresztény közösségeket képviselnek. Ezért őszinte köszönetünket fejezzük ki nekik.

Igaz, hogy a világ és a kereszténység jelen állapota, úgy látszik, nem ad más lehetőséget az Egyház egyetemes küldetésének végrehajtására-- már ami az ökumenizmus kérdéseit illeti --,

mint azt, hogy hittel, állhatatosan, alázatosan és bátran keresse a közeledéshez és az egységhez vezető utakat, amint ezt VI. Pál pápa saját példájával is megmutatta. Keresnünk kell tehát az egységet, meg nem torpanva az útközben fölmerülő vagy halmozódó nehézségek miatt; különben sem Krisztus szavához nem vagyunk hűségesek, sem végakarátát nem tesszük meg. Ezt a veszélyt vajon vállalhatjuk-e?

Voltak, akik a kezdeti nehézségeket és az első ökumenikus próbálkozások sikertelenségeit látva, vissza akartak húzódni. Sőt voltak, akik úgy ítélték, hogy ez a törekvés ártalmas az Evangéliumra, mert még nagyobb szakadást idéz elő az Egyházban, a hit és erkölcs dolgában fogalmi zavarokhoz vezet, és a vallás kérdésében a közömbösséget készíti elő. Lehet, hogy jogosan jelezték ezek az emberek félelmüket, de a dolgoknak itt is meg kell tartani a mértékét. Kétségtelen, hogy az Egyház életének jelen szakasza elsősorban tudatos, mély hitet követel, s feladataink tudatos vállalását. Ökumenikusan cselekedni egyértelmű azzal, hogy kitárulkozni, közeledni, készen lenni a megbeszélésekre, közösen keresni az igazságot teljesen evangéliumi és keresztény értelemben; de semmiképpen sem jelenti azt, hogy lemondjunk róla, vagy hogy bármi módon megsértsük az isteni igazság kincstárát, melyet az Egyház állandóan vallott és tanított. Mindazoktól, akik bármi módon megpróbálják lebeszélni az Egyházat arról, hogy a keresztényekkel az egységet keresse, meg kell kérdeznünk: szabad-e nekünk ezt elmulasztanunk? Vajon -- az emberi gyöngeségek és az elmúlt századok tévedései ellenére is -- nem bízhatunk-e az isteni kegyelemben, mely a legutóbbi időkben is megnyilvánult a Szentlélek Zsinaton hallott szava által? Ha nem bízánk, megtagadnánk magunkra nézve azt az igazságot, melyet Szent Pál olyan világosan kifejezett: "Isten kegyelméből vagyok, ami vagyok, és az ő kegyelme bennem nem volt hiábavaló".[19]

Ugyanezt -- bár másként s kellő megkülönböztetéssel -- el kell mondanunk arról a fáradozásról is, amellyel a nem keresztény vallások képviselőivel ápoljuk a kapcsolatokat megbeszéléseken, különféle találkozókban, a közös imádságban, a vallásos értékek kutatásában, melyekről tudjuk, hogy ezekből a vallásokból sem hiányoznak. Olykor a nem keresztény vallások tagjainak szilárd meggyőződése -- mely szintén az igazság Lelkétől származik, aki ebben az esetben a Titokzatos Test látható határain kívül működik -- nemde megszegyeníti azokat a keresztényeket, akik oly készségesek az Istentől kinyilatkoztatott és az Egyházban hirdetett igazságokban való kételkedésre, s annyira hajlandók gyöngíteni az erkölcsi tanítás elveit, és utat nyitni az etikai szabadosságnak? Szép dolog, ha valaki kész bármely ember megértésére, bármilyen rendszer kutatására és az igaz dolgok elfogadására, de ez soha nem jelentheti a saját hit bizonyosságának elvesztését,[20] vagy az erkölcsi törvények meggyengítését, melyek lazulása hamarosan egész társadalmak életére kihat, és nagyon keserves következményekkel jár.

II. A MEGVÁLTÁS MISZTÉRIUMA

7. *Krisztus misztériumában*

Azok az utak, melyeken a mai Egyházat a Zsinat elindította, s melyeket VI. Pál pápa első enciklikájában kijelölt, minden bizonnyal hosszasan követendőek lesznek számunkra is. Az új korszakot megnyitva azonban joggal kérdezhetjük: Merre haladjunk? Mit kell tennünk, hogy az Egyháznak ebben az új Adventjében, amikor egy új évezred felé közeledünk, közelebb jussunk Ahhoz, akit a Szentírás így nevez: "Örök Atya", "a jövő századok Atyja"?[21] Elsősorban ezt kell az új pápának keresnie, miközben a hit engedelmisségével követi a parancsot, melyet az Úr Krisztus nem is egyszer adott Péternek: "Legeltesd bárányaimat!"[22]

-- ami azt jelenti: légy pásztor a nyájamnak; és másutt: "Te pedig megtérve, erősítsd meg a testvéreidet!"[23]

Ezekre a kérdésekre, Testvéreim, Fiaim és Leányaim, egyetlen alapvető választ kell adnunk: egész lelkünkkel, értelmünkkel, akaratunkkal és szívünkkel Krisztus, a mi Megváltónk felé kell fordulnunk; Krisztus felé, aki az emberiség Megváltója. Rá akarunk tekinteni, mert csak Őbenne, az Isten Fiában van üdvösségünk, és Péterrel együtt mondjuk: "Uram, kihez menjünk? Az örök élet igéi nálad vannak!"[24]

Az Egyház önismerete által, melyet a Zsinat annyira elmélyített, ezen az önismeret minden fokán, s minden cselekvési formában, melyekben az Egyház él, megnyilatkozik és magára eszmél, állandóan arra felé kell törekednünk, aki az "Egyház Feje",[25] "aki által és akiért minden van";[26] feléje, aki "az út és az igazság",[27] ugyanakkor a "föltámadás és az élet" is;[28] akit ha látunk, az Atyát látjuk,[29] akinek el kellett tőlünk mennie[30] -- tudniillik a kereszthalál és a mennybemenetel által --, hogy a Vigasztaló eljöjjön hozzánk, sőt most is szüntelenül jöjjön, mint az igazság Lelke.[31] Őbenne van "a bölcsesség és tudomány minden kincse",[32] és az ő teste az Egyház.[33] Az Egyház "Krisztusban mintegy szentsége, azaz jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberi nem egységének";[34] és mindezeknek Ő a forrása! Ő maga! A Megváltó!

Az Egyház szünet nélkül hallgatja az Ő szavait, állandóan újra olvassa, áhítattal eleveníti föl életének legapróbb részleteit is. Ezeket a szavakat a nem keresztények is hallják. Krisztus élete sok olyan emberhez is szól, aki még nem tudja megismételni Péterrel: "Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia!"[35] Ő, az élő Isten Fia emberként is szól az emberekhez: beszél az élete, embersége, igazság iránti hűsége és mindeneket átölelő szeretete. Beszél kereszthalála, fájalmának és magányának mérhetetlen nagysága is. Az Egyház pedig állandóan megemlékezik kereszthaláláról és föltámadásáról, s éppen ez a megemlékezés jelenti az Egyház mindennapi életének lényegét. Mert Krisztusnak, Mesterének és Urának parancsa szerint az Egyház szüntelenül ünnepli az Eucharisziát, melyben fölfedezi "az élet és szentség forrását",[36] a kegyelemnek és az Istennel való kiengesztelésnek hatásos jelét, az örök élet zálogát. Az Egyház elevenen őrzi az Eucharisztia misztériumát, és örömmel merít belőle, sőt állandóan keresi a lehetőségeket, hogyan tudná Mesterének és Urának misztériumát közelebb vinni az emberekhez: a népekhez, nemzetekhez, a következő nemzedékhez, minden egyes emberhez személy szerint, s az Apostol példája szerint ismételteti: "Elhatároztam, hogy nem akarok másról tudni köztetek, csak Jézus Krisztusról, a Megfeszítetről".[37] Az Egyház a megváltás misztériumának körében él, mert életének és tevékenységének ez alapvető princípiuma.

8. A megváltás: megújított teremtés

Megváltója a világnak! Benne új és csodálatos módon mutatkozik meg a teremtés alapvető igazsága, melyről a Teremtés könyve tanúskodik, amikor többször is ismétli: "Látta Isten, hogy jó".[38] A jó pedig a Bölcsességből és a Szeretetből származik. Jézus Krisztusban ez a látható világ, melyet Isten az emberért teremtett,[39] ez a világ, mely a bűn belépésekor mulandóságnak lett alávetve,[40] visszanyeri eredeti kapcsolatát forrásával, a Bölcsességgel és a Szeretettel. "Mert Isten úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte."[41] Amint ugyanis az ember-Ádám ezt a köteléket elszakította, úgy az ember-Krisztus újra összekötötte.[42] Hát nem meggyőzőek számunkra, a huszadik század emberei számára az Apostol szavai, melyekkel csodálatos ékesszólással beszél a teremtésről, amely "sóhajtozik és vajúdik mindmáig",[43] és türelmetlenül "várja Isten Fiának megnyilvánulását", tudniillik az

a teremtés, mely a "hiábavalóságnak" van alávetetve?[44] Vajon az az eddig még soha nem tapasztalt hatalmas fejlődés, mely korunkban az ember világhódító tevékenységében mutatkozik, nem teszi-e egyre nyilvánvalóbbá ezt a "hiábavalóságnak" való alávetettséget? Legyen elég csak megemlíteni az iparilag fejlett országok környezetszennyezését, az állandóan folyó és föllángoló fegyveres összecsapásokat, az önmagunk elpusztítására képes atom-, hidrogén-, neutron- és egyéb fegyverek fölhalmozását, a még meg nem született életek tiszteletben nem tartását! Nemde a mostani, az úrutazásokkal és a soha nem látott technikai fejlődéssel dicsekvő világ egyidejűleg az a teremtés, mely "sóhajtozik és vajúdik"[45] és türelmetlenül várja "Isten fiainak megnyilvánulását"?[46]

A II. Vatikáni Zsinat a mai világ részletes elemzésében elérkezett ahhoz a ponthoz, mely az egész látható világban a legfontosabb: az emberhez, amikor Krisztushoz hasonlóan leszállva az ember megismerésének mélységébe, megérintette az emberben azt a misztériumot, amit a Szentírás nyelve (de a nem szentírási nyelv is) a *szív* szóval jelöl. A világot megváltó Krisztus egyedülálló és meg nem ismételt módon hatolt e misztériumba, s belépett az ember "szívébe". Helyesen tanítja tehát a II. Vatikáni Zsinat: "Az ember misztériuma csak a megtestesült Ige misztériumában világosodik meg igazán. Ádám, az első ember ugyanis az eljövendőnek, tudniillik az Úr Krisztusnak előképe volt. (*Róm 5,14*) Krisztus, az új Ádám, az Atya misztériumának és szeretetének kinyilatkoztatásával megmutatja az embernek magát az embert, és föltárja előtte nagyszerű hivatását: Aki "a láthatatlan Isten képmása", (*Kol 1,15*) ugyanő a tökéletes ember is, aki Ádám fiainak az ösbűn által elcsúfított istenképességét helyreállította. Mivel Ő az emberi természetet fölvette, nem elemésztette, e természet magától értetődően bennünk is nagy méltóságra jutott. Isten Fia ugyanis megtestesülésével valamiképpen minden emberrel egyesült. Emberi kézzel dolgozott, emberi értelemmel gondolkodott, emberi akarattal cselekedett, emberi szívvel szeretett. Szűz Máriától születvén valóban egy lett közülünk, a bűnt kivéve mindenben hasonló lett hozzánk."[47] És mindezt Ő tette, az ember Megváltója!

9. A megváltás misztériumának isteni vonásai

Újra látván a Zsinat tanításának ezt a csodálatos részét, egy pillanatra sem feledkezünk meg arról, hogy Jézus Krisztus, az élő Isten Fia engeszteléssé lett értünk az Atyánál.[48] Ő, és egyedül Ő engesztelte meg az Atya örök szeretetét. Tudniillik azt az atyaságot, mely kezdettől fogva megmutatkozott a világ teremtésében, abban, hogy a teremtés egész gazdagságát rábízta az emberre, amikor az embert "kevéssel tette kisebbé az angyaloknál",[49] "saját képére és hasonlatosságára" teremtette[50]. Krisztus megengesztelte Istennek azt az atyaságát és szeretetét, melyet az ember visszautasított, megszegve az első szövetséget,[51] és minden következő szövetséget is, melyeket Isten többször is följánlott az embereknek.[52] A világ megváltása -- a szeretetnek az a félelmetes misztériuma, melyben megújul a teremtés[53] -- legbensőbb természete szerint az igazság teljessége az emberi szívben: az Egyszülött Fiú szívében, és általa válik lehetségessé mindazok szívének megigazulása, akik az Egyszülöttben öröktől fogva arra lettek rendelve, hogy Isten fiaivá váljanak, és meghívást kapjanak a kegyelemre és a szeretetre.[54] Az a Kálvárián föllállított kereszt, melyen az ember Krisztus Jézus -- Szűz Mária édes fia, a Názáreti Józsefnek pedig fogadott fia -- "elhagyja" ezt a világot, Isten örök atyaságának egy újabb bizonyossága. Mert Isten Krisztusban újra közeledik az emberi nemhez, minden egyes emberhez, kiárasztva rájuk az igazság háromszor szent Lelkét.[55]

Az Atya e kinyilatkoztatása és a Szentlélek kiárasztása által

-- melyek eltörölhetetlen pecsétet nyomnak a Megváltás misztériumába -- nyer magyarázatot a Kereszt és Krisztus halálának teljes jelentése. A teremtő Isten megváltó Istenként mutatkozik meg, olyan Istenként, aki "húséges",[56] tudniillik húséges az ember és a világ iránti szeretetéhez, melyet már a teremtés napján kinyilvánított. E szeretet nem riad vissza semmitől, amit az igazságosság követel. Isten ezért a Fiát, "aki bűnt nem ismert, értünk bűnné tette.[57] Ha pedig "bűnné tette" Őt, aki teljesen mentes volt a bűntől, azért tette, hogy megmutassa a minden teremtett dolognál nagyobb szeretetet, amely Ő maga, mert " szeretet az Isten".[58] De a szeretet mindenképp előtt nagyobb, mint a bűn, mint a teremtmény gyöngesége és esendősége,[59] erősebb a halálnál; mindig kész arra, hogy fölemeljen, felejtessen, elébe menjen a tékozló fiúnak,[60] hogy megvalósítsa "Isten fiainak megnyilvánulását",[61] akik "az eljövendő dicsőségre" kaptak meghívást.[62] A szeretetnek e megnyilvánulását irgalomnak is nevezzük;[63] s e szeretet és irgalom megmutatása az emberi történelemben ezt a formát és nevet kapta: Jézus Krisztus.

10. A megváltás misztériumának emberi vonásai

Az ember képtelen szeretet nélkül élni. Magára marad, érthetlenné válik önmaga számára, értelmét veszíti az élete, ha szeretetet nem kap, szeretetet nem talál, nem vehet benne részt és nem teheti a szeretetet magáévá. Ezért adja a Megváltó Krisztus, mint már mondtuk, az embernek az ember teljes kinyilatkoztatását. És ez -- lehet mondani -- a Megváltás misztériumának emberi oldala. Tudniillik a Megváltásban fedezi föl az ember saját emberségének méltóságát, nagyságát, értékét. A megváltás misztériumában Isten újra kimondja és bizonyos módon újra teremti az embert. Valóban az ember új teremtése ez! "Nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő, mert mindannyian egygyé lettek Krisztus Jézusban".[64] Az embernek tehát, ha szíve mélyéig érteni akarja önmagát -- s nemcsak futó pillantást vet önmagára, mellyel tökéletlenül, gyakran csak felszínesen, külsőleg megmutatkozó magyarázatokat és szabályokat lát az életben --, Krisztushoz kell mérnie önmagát félelmeivel és kétségeivel, gyöngeségeivel és bűnösségével, életével és halálával együtt. Az embernek mindenestől, amije van, Krisztusba kell öltöznie; föl kell vennie és magáévá kell tennie a Megtestesülés és Megváltás teljes igazságát, hogy újra megtalálhassa önmagát. Ha ez a belső folyamat lejátszódik valakiben, az az ember nemcsak Isten imáadásában termi gyümölcsét, hanem önmaga iránt is csodálatra ébred. Mert mennyire fontosnak kell lennie és mily nagy értékkel kell bírnia az embernek a Teremtő szemében, ha "ily nagy Megváltóra lett érdemes",[65] ha az Isten "egyszülött Fiát adta érte", hogy az ember "el ne vesszen, hanem örök élete legyen"?[66]

Igazában az ember e nagy méltósága és értéke fölötti csodálatot nevezzük evangéliumnak, azaz jó hírnék; de kereszténységnek is nevezzük. Ugyanebből a csodálatból származik az Egyház feladata a világban, s még inkább ebben a "mai világban". Ez a csodálat, mely egyúttal meggyőződés és bizonyosság is -- legbensőbb természete szerint a hit bizonyossága, ugyanakkor titokzatos módon ez éltet minden igaz humanizmust is --, szorosan kapcsolódik Krisztushoz. Ez határozza meg Krisztus helyét, és ha szabad ilyet mondani, különleges polgárjogát az ember és az emberiség történelmében. Az Egyház, mely szüntelenül szemléli az egész Krisztus-misztériumot, hite bizonyosságával tudja, hogy a kereszten történt Megváltás örökre visszaadta az embernek a méltóságát, és a világban való létének értelmét, melynek nagy részét a bűn miatt elveszítette. Ezért történt a megváltás a Húsvét misztériumában, mely a kereszten és a halálon át vezet a föltámadáshoz.

Az Egyháznak tehát minden korban, de különösen ma, elsődleges feladata, hogy az emberek értelmét, lelkiismeretét és tapasztalatait Krisztus misztériumára irányítsa, hogy minden embert

segítsen abban, hogy a mindennapi életben észrevegye a Jézus Krisztusban történt megváltás nagyságát. Ugyanakkor az Egyház az ember legbensőbb dolgairól is szól: az ember szívéről, lelkiismereti dolgairól és sorsáról.

11. Krisztus misztériuma mint az Egyház küldetésének és a kereszténységnek fundamentuma

A II. Vatikáni Zsinat hallatlan nagy munkát végzett annak érdekében, hogy kialakuljon az Egyháznak az a teljes és általános önismerete, melyről VI. Pál első enciklikájában beszélt. Ez az önismeret -- vagy inkább az Egyház sajátos öntudata -- "dialógusban" születik, melynek létrejöttéhez először oda kell fordulni a "másikhoz", ahhoz, akivel beszélni akarunk. Az egyetemes zsinat nagy lökést adott ennek a sajátosan egyházi önismeretnek a kialakulásához azzal, hogy elénk tárta a földkerekség vallásainak "térképét". Ezenkívül megmutatta, hogyan helyezkednek el ezen a térképen az egyes vallások, beleértve az ateizmus régebben nem ismert, korunkat azonban nagyon jellemző, különböző okokból kiinduló, politikai határok közé rendezett, szervezett formáit is.

A vallást a Zsinat először egyetemes jelenségként nézi, mely az emberiség történelmét a legősibb időktől fogva kíséri. Ezután tárgyalja a különféle nem keresztény vallásokat, végül magát a kereszténységet. A Zsinatnak az a dokumentuma, mely a nem keresztény vallásokkal foglalkozik, telve van azoknak a lelki javaknak megbecsülésével, melyek a vallás és az erkölcsi tanítás révén vannak jelen az emberiség életében, s áthatják az egész emberi kultúrát, sőt az anyagi javakkal szembeni elsőbbségüket is elismeri. Az egyházatyák méltán csodálták a különféle vallásokban az egyetlen igazság képeit, min taz "Ige magvait", [67] melyek minden ember különféle utakon, de egyetlen cél felé törő forró vágyakozásáról tanúskodnak: e vágy Istent akarja birtokolni és egyúttal éppen az Isten felé törekvés révén az egyes ember és az emberi nem életének teljes értelmét szeretné megragadni. A Zsinat különleges figyelmet szentelt a zsidó vallásnak, megemlékezve arról a nagy lelki kincstárról, mely közös birtoka a keresztényeknek és a zsidóknak; de tiszteletet mutatott az iszlám követői iránt is, akik Ábrahám hitében osztoznak. [68]

Miután a Zsinat így föltárta a valóságot, az Egyház és a keresztények egyenként is teljesebb tudatára ébredhetnek Krisztus misztériumának, "mely századok és nemzedékek óta el volt rejtve Istenben" [69] azért, hogy a maga idejében fény derüljön rá: ez történik az ember Krisztus Jézusban, és minden nemzedék Benne kapja ezt a kinyilatkoztatást. Krisztusban és Krisztus által Isten teljesen megmutatkozott az embereknek, és véglegesen közel jött hozzánk; ugyanakkor Krisztusban és Krisztus által vált világossá az embernek a maga méltósága és fölmagasztalása, de tudatára ébredt a természetét meghaladó értékeknek és az emberi élet rendeltetésének is.

Ezért mindannyiunknak -- akik csak Krisztus követői vagyunk -- köréje kell gyűlnünk és körülötte kell kapcsolatot találnunk egymással. Ez a közösség azonban -- mely a legkülönbébb életkörülmények között élő, eltérő hagyományokkal, struktúrákkal és tanításokkal rendelkező egyházak vagy egyházi közösségek között alakul -- nem valósítható meg a kölcsönös megismerésért és a teljes egység útjában álló akadályok eltávolításáért való szüntelen fáradkozás nélkül. Azt azonban máris hirdethetjük, és tanúsítanunk is kell, hogy összetartozunk Krisztus misztériumának hirdetésében, a megváltás misztériumának isteni és emberi vonásainak megmutatásában, s a fáradhatatlan küzdelemben, melyet azért az emberi méltóságért vívunk, melyet Krisztusban minden ember megkapott és végérvényesen elnyerhet. Ez a méltóság a fogadott istengyermekség kegyelmének méltósága, s ugyanakkor az emberi nem belső igazságának méltósága, amely méltóság -- ha világunkban valóban oly

jelentőssé vált -- számunkra még világosabb annak az igazságnak a fényében, aki Ő maga: Jézus Krisztus.

Jézus Krisztus ugyanis szilárd alapja és örök középpontja annak a kötelező szolgálatnak és feladatnak, melyet Isten az emberre bízott. E feladatban valamennyiünknek részt kell vennünk, minden erőnket szolgálatába kell állítanunk, mert a mai kor emberének, nekünk, elsősorban erre van szükségünk. S ha úgy tűnik, hogy ezt a munkát manapság nagyobb erők akadályozzák, mint régebben, az egyúttal bizonyosság is arról, hogy e szolgálatra ma nagyobb szükség van, mint régebben, s az emberek jobban áhítoznak rá, még ha tiltakoznak is ellene. Itt érintjük az üdvrendnek azt a misztériumát, hogy az üdvösség és a kegyelem a kereszthez kötődik. Krisztus nem véletlenül mondta: "A mennyek országa erőszakot szenved, és az erőszakosok szerzik meg azt";[70] majd hozzátette: "e világ fiai a maguk nemében okosabbak a világosság fiainál".[71] Nyugodt lélekkel vállaljuk ezt a dorgálást, hogy olyanok lehessünk, mint Istennek azok az "erőszakos" emberei, akiket oly sokszor megfigyelhettünk az Egyház történelmében, és mostanában is láthatunk, hogy végre valamennyien tudva és szánt szándékkal vegyük magunkra a szent kötelességet, hogy megmutassuk a világnak Krisztust; hogy bárki emberfiának segítsünk fölfedezni önmagát; hogy segítsünk kortársainknak, testvéreinknek és nővéreinknek, népeknek, nemzeteknek és az egész emberiségnek, szegényeknek és a most fejlődő országoknak, egyszóval mindenkinek, hogy "megismerjék Krisztus kifürkészhetetlen gazdagságát".[72] mely minden ember számára hozzáférhető és minden embernek kincse.

12. Az Egyház küldetése és az emberi szabadság

Ebben a Krisztus szándéka szerint közös feladatban a keresztényeknek már a teljes egység megvalósulása előtt meg kell találniuk azokat a szálakat, melyek összekötik őket. Ez az egység apostoli és missziós, missziós és apostoli. Ezen egységnél fogva közelíthetjük meg az emberi szellemnek azt a csodálatos örökségét, mely az összes vallásban megmutatkozott, amint ezt a II. Vatikáni Zsinat a *Nostra Aetate* kezdetű nyilatkozatában tanítja.[73] Ezért közeledünk az emberi kultúra minden formájához, minden ideológiai elgondoláshoz, minden egyes jóakarató emberhez azzal a tisztelettel, megbecsüléssel és ítélőkészséggel jövünk, amely az apostolok korától kezdve meghatározta a missziós munkát és a misszionáló tevékenységet. Elegendő emlékeznünk Szent Pálra és beszédére az athéni Areopaguson.[74] A missziós lelkületű ember mindig nagy tisztelettel van az iránt, ami "az emberben" van: 74 megbecsüli mindazt, amit az emberek szívük mélyén és a legsúlyosabb kérdések kutatásában megtaláltak; és tiszteli mindazt, amit az emberekben a Szentlélek művel, aki "ott fű, ahol akar".[76] A missziós tevékenység soha nem rombol, hanem a már létező értékeket elfogadja és újakat épít belőle, ámbár a gyakorlatban ezt az eszmét nem mindig valósították meg. A lélek megtérése pedig, melynek a misszionálásból következnie kell, a kegyelem eredménye, mert -- mint jól tudjuk -- a megtérésben az embernek újra teljesen meg kell találnia önmagát.

Ezért a mai Egyház különleges jelentőséget tulajdonít mindannak, amit a II. Vatikáni Zsinat a vallásszabadságról szóló nyilatkozatában, annak mindkét részében elmondott.[77] Szívünk mélyéig átérezzük, milyen súlyosan kötelez bennünket az az igazság, melyet Isten megmutatott nekünk. Nevezetesen azt a lelkiismereti kötelezettségünket hangsúlyozzuk, amely az igazsággal kapcsolatos. Azzal az igazsággal, melynek az Egyház krisztusi alapításánál fogva őre és tanítója, mert a Szentlélek különleges oltalma támogatja, hogy hűségben tudja őrizni ezt az igazságot és a maga teljes egészében tudja tanítani.[78] E feladat végzése közben magára Krisztusra tekintünk, aki az Evangélium első hirdetője,[79] aztán az apostolokra, a vértanúkra és a hitvallókra figyelünk. A vallásszabadságról szóló nyilatkozat

megmutatja és meggyőz minket arról, hogy Krisztus, majd utána az apostolok nem az emberektől, hanem az Istentől származó igazság hirdetésében -- melyről Krisztus mondja: "a tanításom nem az enyém, hanem Azé, aki küldött engem"[80] -- minden erejüket latba vetvén megőrizték a tiszteletet az ember, annak értelme és akarata, lelkiismerete és szabadsága iránt.[81] Ily módon az emberi személy méltósága a hirdetett igazság részévé válik, még akkor is, ha erről egy szó sem esik, hanem csak az ember iránti magatartás fejezi ki. Ez a lelkület, úgy tűnik, nagyon megfelel korunk sajátos szükségleteinek. Az igazi emberi szabadság ugyanis nem található meg mindazokban a dolgokban, melyekről a különböző rendszerek vagy egyes emberek úgy vélik, vagy azt hirdetik, hogy az a szabadság; éppen emiatt az Egyháznak a maga isteni küldetése alapján őriznie kell azt a szabadságot, mely az emberi személy igazi méltóságának alapja és föltétele.

Jézus Krisztus minden kor emberéhez, hozzánk is ugyanazzal a szóval közeledik: "megismeritek az igazságot és az igazság megszabadít titeket".[82] E szavak egy alapvető követelményt és egy intelmet tartalmaznak: az igaz szabadság elemi föltétele az igazsággal iránti tisztességes lelkület; az intelem arra figyelmeztet, hogy kerülni kell minden színlelt szabadságot, minden felületes és csak az egyik félnek kedvező szabadságot, s végül azt a szabadságot, mely nem hatja át az ember és a világ teljes igazságát. Ma is, kétezer évvel később, Krisztus úgy jelenik meg előttünk, mint aki meghozza az embernek az igazságban gyökerező szabadságát; mint aki megszabadítja az embert mindentől, ami megkötné, csökkentené vagy gyökerében, azaz az ember szívében, lelkében és lelkiismeretében megfojthatná a szabadságát. Mily csodálatosan igazolták és igazolják ma is ugyanezt azok az emberek, akik Krisztus által és Krisztusban elnyerték az igazi szabadságot, és tanúivá váltak ennek, még az üldözések közepette is!

Maga Krisztus, amikor fogolyként ott állt Pilátus ítélőszéke előtt, és Pilátus faggatta őt a főtanács tagjainak vádjai felől, nemde ezt felelte: "Én arra születtem és azért jöttem e világra, hogy tanúságot tegyek az igazságról"?[83] Életének e fontos percében a bíró előtt elmondott szavaival Krisztus igazában megismétli a korábban mondottat: "megismeritek az igazságot, és az igazság megszabadít titeket". Az apostolok idejétől fogva oly sok századon keresztül nemde ugyanez a Krisztus jelent meg az igazság miatt elítélt emberekben, és ment meghalni azokban, akiket az igazságért halálra ítélték? Vajon fölhagy-e azzal, hogy szószólója és ügyvédje legyen annak az embernek, aki "Lélekben és igazságban" él?[84] Kétségtelen, ahogyan nem hagy föl a közbenjárással az Atyánál, úgy nem hagyja el az emberi történelmet sem. Az Egyház pedig, ámbár történelmében sok az emberi gyengeség, állandóan követi Őt, aki ezt mondta: "elérkezik az óra és már itt is van, amikor igazi imádói lélekben és igazságban imádják az Atyát, mert az Atya ilyen imádókat akar... Az Isten lélek, ezért akik imádják, azoknak lélekben és igazságban kell imádniuk".[85]

III. A MEGVÁLTOTT EMBER ÉS HELYZETE A MAI VILÁGBAN

13. Krisztus eggyé vált minden emberrel

Midőn az emberiség folytonos és egyre gyorsuló tapasztalatai birtokában beletekintünk Krisztus misztériumába, világosan megértjük, hogy azoknak az utaknak alapja, melyeken VI. Pál bölcs intései szerint[86] korunkban az Egyháznak haladnia kell, egyetlen út, melyet évszázadok igazoltak és a jövőben is érvényben marad. Az Úr Krisztus ezt az utat főként akkor jelölte ki, amikor -- miként a Zsinat tanítja -- "Isten Fia ugyanis megtestesülésével valamiképpen minden emberrel egyesült. "[87] Az Egyház tehát leginkább azért létezik, hogy ezt az egyesülést megvalósítsa és megújítsa; semmi mást nem akar elérni, csak azt, hogy

minden ember találjon rá Krisztusra: hogy ez a Krisztus együtt járassa útját az emberrel az igazságnak és a szeretetnek azzal az emberrel és világot mozgató erejével, mely a Megváltás és a Megtestesülés misztériumában rejlik. A fejlődés mélyén -- mely a világ dolgaiban állandóan hat, s melyből különféle rendszerek, ideológiák és államhatalmak hasznot húznak -- Jézus Krisztus szüntelenül jelen van, jóllehet úgy tűnik, egészen távol került, s az Egyházat sokféle erőszak éri, nehogy jelenléte mutatkozhassék, és küldetésének sajátos tevékenységeit akadálytalanul végezni tudja. Jézus Krisztus jelen van az igazság és szeretet erejével, melyek benne egyszeri és megismételhetetlen tökéletességet értek el, ámbar földi élete rövid volt és nyilvános működésének ideje még rövidebb.

Az Egyház legfontosabb útja Jézus Krisztus. Ő "az Atyához" vezető út,[88] de ugyanő vezet minden emberhez is. Azon az úton pedig, mely Krisztustól az emberhez vezet, azon az úton, melyen Krisztus az egyes emberrel kapcsolódik össze, az Egyházat senki föl nem tartóztathatja. Az ember mulandó és örökkévaló javai egyaránt követelik ezt. Krisztus és az ő misztériuma miatt, ami az Egyház életét jelenti, az Egyház nem maradhat tétlen olyan dolgokban, melyek az ember igazi javához vezetnek, mint ahogy nem nézheti tétlenül az e jóra ártalmas dolgokat sem. A II. Vatikáni Zsinat különböző dokumentumaiban tanítja, hogy az Egyház legfőbb gondja, hogy "az ember kimagasló méltóságának megfelelően alakuljon a világ"[89] és minden tekintetben "egyre emberibbé váljon".[90] Magának Krisztusnak, minden ember Jó Pásztorának is ez a gondja. Emiatt, ahogy a *Gaudium et Spes* lelkipásztori konstitúcióban olvassuk, "az Egyház, mely feladatánál és illetékességénél fogva semmiképpen sem elegyedik a politikai közösséggel és nincs kötve semmilyen politikai rendszerhez, egyszerre jele és oltalma az emberi személy transzcendenciájának."[91]

Ezért az emberről most a maga teljes igazságában és teljes egészében beszélünk. Nem az *absztrakt* emberről van tehát szó, hanem a ténylegesen élő, a *konkrét*, vagy ahogy mondják: a történeti emberről. Minden emberről beszélünk, hiszen a Megváltás misztériuma minden embert magába foglal, és ezért a misztériumért Krisztus minden időkre mindenkivel kapcsolatba lépett. Krisztus minden megfogant, e világra született embert az Egyház gondjaira bíz, és a Megváltás misztériumának részesévé tesz. Ez a gondoskodás az egész embert érinti és különleges módon jut el hozzá. Az embert a maga reális életében nézi, egyszeri és megismételhetetlen voltában, olyat, mint akiben Isten képmása tükröződik.[92] Ezt a Zsinat is kifejezte, amikor az Istenhez való hasonlóságról tárgyalva figyelmeztet, hogy "a földön az ember az egyetlen olyan teremtmény, melyet Isten nem más miatt, hanem önmagáért akart".[93] Az ember, akit Isten így "akart", akit öröktől fogva "kiválasztott", meghívott, kegyelemre és dicsőségre rendelt, az "minden" ember, a *legkonkrétebb*, a *legvalósabb* ember; ugyanis ezt az ember ékesíti annak a misztériumnak teljessége, melynek Jézus Krisztusban válik részesévé. S ennek a misztériumnak a földünkön élő négy és fél milliárd ember mindegyike akkor vált részesévé, amikor élete az édesanyja szíve alatt megfogant.

14. Az Egyház összes útja az emberhez vezet

Az Egyház nem hagyhatja magára azt az embert, akinek "sorsa", azaz kiválasztottsága, meghívása, születése és halála, üdvössége vagy kárhozata a legszorosabban és eloldhatatlanul Krisztushoz kötődik. Amit mondunk, az a föld bármelyik emberére vonatkozik, akik azon a földön élnek, melyet a Teremtő az első embernek adott, amikor a férfinak és nőnek ezt mondta: "Hajtsátok uralmatok alá a földet!"[94] Minden egyes emberre gondolunk, mégpedig teljes és *megismételhetetlen valóságát* -- létének, cselekvésének, értelmének, akaratának, lelkiismeretének és szívének teljes és megismételhetetlen valóságát -- figyelembe véve. Az embernek egyedi *valóságának* megfelelően (hiszen "személy") élet-, de különösen

lélektörténete van. A szellemi lélekkel bíró és sok testi, anyagi, történeti tényezőtől függő ember maga írja ezt a történetet, miközben szokásai, társas kapcsolatai, körülményei sokszoros szálakkal kötik a többi emberhez. És történetét földi létének első pillanatában, tehát fogantatása és születése percében kezdi írni. A teljes ember, létének teljes, személyként megélt valóságában és közösségi-társadalmi életében -- családjában, a társadalomban, nagyon sokfajta körülmény között, nemzetében és népében (esetleg kizárólag egy család vagy törzs kötelékében), az emberiség egészében --, ez az ember az Egyház elsődleges útja, melyen küldetése betöltésekor járnia kell; ő az Egyház első és legfontosabb útja, amelyet maga Krisztus nyitott meg, s amelyen a megtestesülés és megváltás misztériumában Ő maga állandóan jár.

Ezt az embert -- életének egész valóságával, lelkiismeretével, bűnre való hajlandóságával, szüntelen igazságra, szépre, jóra, igazságosságra és szeretetre való vágyódásával együtt -- a Zsinat így írja le e világban való létét szemlélve, s külső és belső adatokból próbálva összeállítani képét: " Magában az emberben sok ellentmondó elem küzd egymással. Egyrészt ugyanis mint teremtmény sokszorozottan korlátozottnak, másrészt vágyaiban korlátlanok és egy magasabb rendű életre hivatottnak érzi magát. Sokféle érték vonzza egyszerre, és mindig választani kénytelen közöttük, nem egyről pedig egészen le kell mondania. Ráadásul mivel esendő és bűnös, gyakran teszi azt, amit nem akarna, amit pedig szeretne, nem teszi meg. Ezért megosztott önmagában, amiből sok és nagy társadalmi ellentét is származik.[95]

Az Egyház útja ez az ember, és erre az útra épül minden más út, melyen az Egyháznak járnia kell. Krisztus ugyanis kivétel nélkül minden embert megváltott, s az emberrel -- kivétel nélkül mindegyikkel -- került kapcsolatba, még ha az ember ennek nincs is tudatában: " Krisztus, aki mindenkiért meghalt és föltámadt, Szentlelke által világosságot és erőt ad az embernek -- bárkinek az emberek közül és az összes embernek --, hogy megfelelhessen nagyszerű hivatásának".[96]

Mivel pedig ez az ember az Egyház mindennapi életének és tapasztalatainak, küldetésének és munkájának útja, az Egyháznak mindig meg kell újulnia, tekintetbe véve azokat a körülményeket, melyek között az ember él. Tudnia kell az ember egyre új képességeiről, melyek az új irányzatokban mutatkoznak meg. De az Egyháznak ismernie kell az emberre leselkedő veszedelmeket is, továbbá ismernie kell mindent, ami útjában áll annak, "hogyan az ember élete egyre emberibb legyen",[97] s hogy az egész élet az ember méltóságához igazodhassék. Egyszóval tudnia kell minden akadályról is.

15. Mitől fél a mai ember?

Azt az emlékezetes leírást, amelyet a II. Vatikáni Zsinat oly gondosan és éleslátással dolgozott ki, még illesztenünk kell az "idők jeleihez", és a meghatározott irányokban állandóan változó körülményekhez.

Úgy látszik, korunk emberét egyre inkább veszélyeztetik a tulajdon értelme, akarata és keze munkája eredményeként létrejött dolgok. A sokfajta emberi tevékenység végeredménye ugyanis -- nagyon gyorsan és sokszor előre nem látott módon -- "elidegenedik": elveszik attól, aki létrehozta; és nemcsak ez történik, s nem is csak olymértékben, ahogy e tevékenységhez természete szerint hozzátartoznék, hanem a létrehozott eredmények az *ember ellen* fordulnak. Ez tűnik a mai ember élete legkeservesebb és legáltalánosabb tényezőjének. Ezért az embert egyre nagyobb félelem tölti el. Fél attól, hogy munkájának gyümölcsei -- nem mind és nem is a többségük, hanem az a néhány, melyekért különösen is megdolgozott -- ellene fognak

fordulni; fél, nehogy önmaga elpusztítására alkalmas fegyverek váljanak belőlük, mert ehhez képest minden szerencsétlenség és baj, amit eddig a történelemből ismerünk, elenyészőnek tűnik. Ezért keresni kell: mi az oka annak, hogy az a minden ember kezében levő képesség, hogy uralma alá hajtja a földet,[98] szembefordult az emberrel, és érthető módon szorongást kelt, tudatos vagy nem is tudatosított félelmet olyan csapásoktól, melyek a ma élő egész emberiséget fenyegeti?

Ez a fenyegetett állapot, melyet az ember művei alakítanak ki az ember számára, különböző irányokból származik és különböző súlyú tényezők következménye. Egyre inkább be kell látnunk, hogy a föld javainak fölhasználásában tisztességgel és értelmesen kell eljárunk. A föld kincseinek kitermelése, mely nemcsak ipari célokat szolgál, hanem a katonai erő növelését is, az egyre gyorsuló technikai fejlődés, melyet nem eléggé vezérelnek emberies szempontok, az ember természetes környezetét egyre inkább veszélybe sodorják, s elidegenítik a természetet a saját rendjétől. Így a természetes környezetben az ember már nem lát egyebet, mint a közvetlen fölhasználás és a fogyasztás számára hasznos dolgot. A Teremtő azonban úgy akarta, hogy az ember közösségben éljen a természettel, mint értelmes és nemes ura, mint őrzője, s nem mint garázda birtokosa, aki mindent kiárusít, s mindenre tekintet nélkül pusztítja a természetet.

A technika fejlődése és az emberi kultúra mai formája, melyben a technikai tudományok elsőbbséget élveznek, megkövetelik az erkölcsi élet és az etika tudományának fejlődését is, ez azonban egyre gyatrábbnak látszik. Ezért a technika fejlődése, jóllehet csodálatot ébreszt és könnyen az emberi nagyság benyomását keltheti, melyről a Teremtés könyvében már a teremtés leírásakor legalább mint csíráról szó van,[99] elkerülhetetlenül félelmeket kelt. E félelmek között az első a legnagyobb és leglényegesebb dolgot érinti: vajon ez a fejlődés, melynek az ember a szerzője és végrehajtója, minden szempontból emberibbé teszi az ember életét? Méltóbbá teszi-e a világot az emberhez? Kétségtelen, hogy bizonyos szempontból igen. Most azonban az a kérdés sürgeti a választ, mely a lényegre érinti: vajon az ember mint ember jobbá válik-e e fejlődés révén, azaz lelkiileg érettebb lesz-e, emberi méltóságának jobban tudatára ébred-e, lelkiismerete parancsának jobban engedelmessé válik-e, bőkezűbb lesz-e mások felé, főleg a szegények és betegek felé, készebb-e segítséget nyújtani a rászorulóknak?

Mivel Krisztus által alkalmassá váltak arra, hogy az emberre vonatkozó kérdést ilyen egyetemesen átérezzék, a keresztényeknek föl kell tenniük ezt a kérdést; de mindenkinek föl kell tennie, főleg azoknak, akik olyan társadalmi csoportokhoz tartoznak, melyek tevékeny részesei korunk fejlődésének. Nekünk, akik szemtanúi és részesei vagyunk e fejlődés, sem túlságosan nem lelkesedhetünk érte, sem túlzott csodálat nem lehet bennünk mindaz iránt, amit elértünk; hanem mindegyikünknek a legnagyobb becsületességgel föl kell tennünk a lényeges kérdéseket, melyek az ember mai és elkövetkező helyzetét illetik. Az emberi szellem találmányai, amelyek eddig megszülettek, és amiken a technika szakemberei törnek a fejüket, vajon támogatják-e az ember erkölcsi és szellemi fejlődését? Gyarapszik-e, fejlődik-e az ember mint ember a jelen körülmények között, vagy visszafejlődik és elveszíti emberségét? Az emberekben, az emberek belső világában, ahol a jószág vagy a rosszság él, fölülkerekedik-e a jó a rosszal szemben? Növekszik-e az emberekben és az emberek között a szeretet egymás iránt, egymás jogainak -- mégpedig mindenki, minden egyén, nép és nemzet jogainak -- tiszteletben tartása, vagy épp ellenkezőleg, a sokféle önszeretet gyarapszik, a nacionalizmus az igazi hazaszeretettel szemben, sőt az uralkodás másokon a jogok és érdekeltségek igazságtalan birtoklása által, s erősödik a törekvés, hogy az egész technikai, tudományos

fejlődés eredménye végső soron a mások fölötti uralkodás legyen, s így vagy úgy az imperializmust szolgálja?

Ezek annyira lényeges kérdések, hogy az Egyház nem teheti meg, hogy ne tegye föl őket, hiszen a földön több milliárd ember ezt többé-kevésbé kifejezetten kérdezi. Mindenki növekedésről és fejlődésről beszél, a folyóiratok és könyvek majdnem minden nyelven tárgyalják e témát. Nem téveszthetjük azonban szem elől, hogy e témakörben nem csupán állítások és bizonyosságok vannak, hanem kérdések és aggodalmak is, melyek nem kevésbé jelentősek, mint a biztató dolgok. E kérdések és aggodalmak részei az emberi gondolkodásnak, sőt teljesen megfelelnek az embernek az emberért, a saját emberségéért és az eljövendő korok embereiért érzett felelősségének. Az eszkatológikus hittől vezetett Egyház az emberért, annak emberségéért és az ember jövőjéért földi sorsáért -- azaz az egész haladás és fejlődés folyamataért is -- való aggodást saját küldetése szükségszerű részének tartja. E gond princípiumát Jézus Krisztusban találja meg, és ezért -- a mostani idők jeleinek megfelelően újra megfontolva -- állandóan növelni akarja Krisztusban az ember helyzetével való törődést.

16. Fejlődés vagy fenyegetés?

Ha tehát korunk, a mi nemzedékünk időszaka, mely a második évezred vége felé közeledik, egyrészt ragyogó fejlődéssel dicsekedhet, másrészt tele van az embert fenyegető veszedelmekkel, akkor az Egyháznak erről minden jóakarató emberrel beszélnie kell és szüntelen dialógust kell folytatnia. Úgy tűnik ugyanis, hogy a mai ember állapota nem felel meg az *objektív* erkölcsi rend, az igazságosság és főként az emberi nem szociális szeretete követelményeinek. Ezek pedig nem mondanak mást, mint amit a Teremtő mondott az embernek, amikor átadta neki a földet.[100] Ezt az első szót erősítette meg Krisztus a Megtestesülés misztériumában. A II. Vatikáni Zsinat szépen mondja el ugyanezt azokban a fejezetekben, melyekben "az ember királyi méltóságáról" és arról a meghívásról szól, mely az embert Krisztus "királyi tisztségében" akarja részesíteni.[101] De mi mást jelent az ember látható világ fölötti "királyi tisztsége" és "uralma", melyet maga a Teremtő bízott rá, mint hogy magasabbrendű az etikai rend a technikánál, a személy a dolgoknál és a lélek az anyagnál?

Ezért figyelembe véve az elmondottakat, a mai fejlődés minden fokát gondosan szemmel kell tartani; e fejlődés minden egyes tényezőjéről szinte röntgenfelvételt kell készíteni. Mert a személyek megsegítéséről van szó, s nemcsak azoknak a dolgoknak a szaporításáról, melyeket a személy használhat. Arról van szó -- amint ezt korunk egyik filozófusa megfogalmazta és a Zsinat jóváhagyta --, hogy az embernek ne csak "többje legyen", hanem, hogy ő maga "több legyen".[102] Már jelen van és észlelhető a veszély, hogy az ember, miközben a gazdasági dolgok fölötti uralmát növeli, a lényeges kérdésekben elveszíti az uralmat, és embersége különféle módokon rabja lesz az általa látszólag uralt dolgoknak; s ő maga -- bár ezt nem veszi azonnal észre -- sokszoros manipuláció áldozata lesz, mégpedig az egészségügyi élet szervezett formái által, a termelő rendszerek és a tömegkommunikációs eszközök révén. Az ember pedig nem mondhat le sem önmagáról, sem a világban betöltött különleges szerepéről; nem lehet rabszolgája a dolgoknak, rabszolgája gazdasági rendszereknek, és rabszolgája a saját termékeinek. Az az emberi kultúra, mely mindent az anyagból vezet le, az embert ilyen rabszolgaságba süllyeszti, akkor is, ha ezt úttörői nem tudják vagy nem szándékolják. Ez az oka annak, miért féltjük most az embert. Nemcsak *elvontan* kell válaszolnunk tehát a kérdésre, hogy ki az ember, hanem az ember életének és kultúrájának teljes valóságáról van

szó. A mindennapi élet dolgairól kell szólni, és azokról a kezdeményezésekről, melyek a civilizáció, a politikai, gazdasági, társadalmi élet és az egyes államok sok területét érintik.

S azért állítottuk, hogy a mai ember helyzete eltér az erkölcsi tanítás, az igazságosság és a szociális szeretet objektív követelményeitől, mert közismert tények és összehasonlítások bizonyítják, melyekről gyakran volt szó pápai megnyilatkozásokban, a Zsinaton és a Szinódusokon.[103] . A mai helyzet kétségtelenül nem mindenütt egyforma, hanem sok változata van. E változatok történelmi okok következményei ugyan, de az etikai tanításra is nagyon hatnak. Jól tudjuk, hogy vannak fogyasztói társadalmak, melyekben a cél egyénileg is, közösségileg is a birtokolt javak minél nagyobb mennyisége -- ez a nagyon fejlett országok jellemzője --; ugyanakkor más társadalmakban nagyon sokan éheznek, és nem kevesen a mindennapi kenyér híján éhen halnak. Ugyanígy némelyek gonosz szabadsággal féktelenek a javak használatában, s ez etikailag nem lehet kifogástalan; ugyanakkor mások szabadságát megkötik; azokét, akik nyomorúságban élnek, s akiket egyre nagyobb nyomorúságba kényszerítenek.

Ez a közismert összevetés és a kiáltó ellentét, melyről a század pápai valamennyien beszéltek megnyilatkozásaikban, legújabbán XXIII. János és VI. Pál pápa,[104] világméretűvé tágítja a lakmározó dúsgazdagról és a koldus Lázárról szóló példabeszédet.[105]

A dolog méretei kérdésessé teszik azokat a pénzügyi, termelési, kereskedelmi és elosztási rendszereket, melyek különféle politikai rendszerekben uralják az egész világgazdaságot. Ezek ugyanis képtelenek megszüntetni a múlt időkből örökölt szociális igazságtalanságokat, és korunk erkölcsi követelményeinek sem képesek eleget tenni. S miközben az embert az általa teremtett terhek szolgáivá teszik, míg egyre gyorsabban merítik ki a föld gazdagságát és erőit, valamint szennyeznek a környezetet, ugyanezek a rendszerek egyre szélesítik a nyomor zónáit és terjesztik a félelmet, a hiú reményeket és az erőszakot.[106]

Félelmetes helyzet elé kerültünk, mely senkit nem hagyhat közömbösen: mert az, aki az egyik oldalon a lehető legnagyobb nyereséghez akar jutni, s a másik oldalon károk és jogtalanságok árát fizeti, az egyaránt az ember! A helyzetet tovább súlyosbítja az, hogy közvetlen egymás közelében élnek kiváltságos, dúsgazdag rétegek és nyomorult szegények; fejlett nemzetek, melyek fölhalmozzák a javakat, és olyan népek, melyek nyomora egyre nagyobb bajok forrása. Ehhez járul még az infláció, a munkanélküliség: újabb jelei annak az erkölcsi zűrzavarnak, mely az egész világon megfigyelhető, s amely egyre sürgeti az ember igazi méltóságának megfelelő bátor és hatékony megoldásokat.[107]

E feladat nem haladja meg az ember teljesítőkéességét. A szó tágabb értelmében a *szolidaritás* elvének kell segítenie az intézményeket a kellő megoldások megtalálásában -- akár a kereskedelemről van szó, ahol a dolgok irányításában egy egészséges versenynek kell érvényesülnie, akár a javak legtágabb értelemben való elosztásáról --, tudniillik abban, hogy a gazdaságilag elmaradott népek ne csupán elemi szükségleteiket elégíthessék ki, hanem valóban fejlődni is képesek legyenek.

Ezen a nehéz úton -- azaz a gazdasági élet struktúráinak megváltoztatásának útján, amire viszont égetően szükség van -- a lélek, az akarat és a szív igaz megtérése nélkül csak nagyon nehezen lehet előbbre vergődni. Mert ez az út az egyes emberek és szabad népek szabad és kölcsönös együttműködését követeli. A szabadságot ugyanis gyakran összetévesztik egyéni vagy közösségi szükségletek ösztönös kielégítésével, valamint az ösztönös harcolni és uralkodni vágyással, bármilyen ideológiák színeivel festik is át e vágyakat. Kétségtelen, ezek

az ösztönös erők léteznek és hatnak, de képtelenség egy valóban emberséges gazdaság megszervezése, ha nem veszünk róluk tudomást és nem kerülnek magasabbrendű megfontolások és olyan elvek irányítása és hatása alá, melyek létrehozhatják a népek közötti igazi emberiséget, valóban kifejezésre juttatják az ember szabadságát, és képesek biztosítani, megvédeni ezt a szabadságot a gazdasági élet területén is. A gazdasági fejlődés egészének és minden tényezőjének olyan irányítást kell kapnia, hogy megfeleljen mind a közösség, mind az egyes emberek teljes értékű fejlődésének. Erre emlékeztetett és komolyan figyelmeztetett már Elődünk, VI. Pál pápa a *Populorum Progressio* enciklikájában. Máskülönb a "gazdasági fejlődés" úgy eluralkodik, hogy az emberi élet egészét alárendeli egy részterületnek, azaz alacsonyabbrendű szükségleteknek, és így tönkreteszi az embert, bomlasztja a társadalmat, s végül belevész saját nehézségeibe és vétkeibe.

De hogy ezt a feladatot vállalni és hordozni lehet, azt bizonyos tények és események igazolják, amelyeket itt felsorolni túl hosszú és körülményes lenne. Egy azonban kétségtelen: ezen a nagyon széles területen nagyra kell értékelni és érvényesíteni kell az erkölcsi felelősség érzékét, melyet az embernek magáévá kell tennie. Íme, újra csak elérkeztünk az emberhez. Az e téren ránk nehezedő erkölcsi kötelezettségek nekünk, keresztényeknek, akkor válnak egészen világossá, ha lelkünk elé állítjuk -- és ezt állandóan meg is kell tennünk -- az utolsó ítéletet Krisztus azon szavai szerint, melyeket Máté evangélista mond el.[108]

Ezt a végső jelenetet állandóan "alkalmaznunk" kell az emberiség történetére és az egyes emberi tettekre, hogy ezeknek "mértéke" lehessen, és mind a közösségeknek, mind az egyes embereknek az önismeret forrásává válhasson: "Éheztem, és nem adtatok ennem, ... ruhátlan voltam, és nem adtatok rám ruhát, ... börtönben voltam és nem látogattatok meg..."[109]. E szavak sürgető ereje fokozottan megnyilvánul, ha megfontoljuk, hogy a szabadságra törekvő népeknek és államoknak a kenyér és az emberi kultúra javai helyett új fegyvereket adnak, mégpedig nagy mennyiségben. Olyan eszközöket adnak e népek kezébe, amelyek háborúkra és pusztításra alkalmasak, s ezeket nemcsak jogaik védelmére használják föl, hanem nacionalista megfontolásokkal uralomvágyukat élik ki velük, s ezzel a gyarmatosításnak megint egy újabb formája valósul meg. Miként ezt mind jól tudjuk, a Föld éhségtől és nyomortól sújtott területeit hamarosan termékkennyé lehetne tenni, ha a háborús fegyverkezésre szánt beruházásokat az élet javára, élelmiszertermelésre fordítanák.

Lehet, hogy ezen megfontolások egyeseknek "absztrakt" gondolatok maradnak; lehet, hogy a szembenálló "felek", akik saját hibáikat elfelejtik, alkalmat nyernek a másik vádolására; lehet, hogy oka lesz az Egyház elleni újabb vádaskodásoknak: mégis, nincs más fegyverünk, mint a léleké, a szó és a szeretet fegyverei, s "akár alkalmas, akár alkalmatlan a szó", hirdetniük kell.[110] Ezért az Egyház szüntelenül kérleli Isten és az emberek nevében mindkét felet és mindenkit együttesen: "Ne öljetek! Ne romboljátok az emberek életét! Gondoskodjatok testvéreitekről, akiket éhség és nyomor kínoz! Őrizzétek meg minden ember szabadságát és személyi méltóságát!"

17. Az emberi jogok: betű vagy lélek?

A mi századunk már eddig is hatalmas szenvedéseket és pusztításokat okozott az embernek nemcsak anyagi, hanem erkölcsi, és főleg erkölcsi téren. Ebből a szempontból nem könnyű régebbi korokat a miénkkel összevetni, mert a megítélés történeti szempontjai változnak. Mégis, ha ezt az összevetést nem is tesszük meg, meg kell vallanunk, hogy e században az emberek nagyon sok igazságtalanságot és kínt okoztak maguknak. Vajon határozottan megfékeztek-e ezt a folyamatot? Természetesen meg kell emlékeznünk nagy tisztelettel és a

jövőbe vetett reménységgel arról, mily csodálatos igyekezet hozta létre az Egyesült Nemzetek Szervezetét annak érdekében, hogy határozza és szövegezze meg az ember "tárgyilagos" és sérthetetlen jogait, s hogy a tagállamok kötelezték magukat e jogok kölcsönös tiszteletben tartására. Most már majdnem minden állam elfogadta és ratifikálta ezeket a jogokat, s ez garancia lehet arra, hogy az emberi jogok lesznek az az alap világszerte, melyre az ember javát szolgáló törekvések támaszkodhatnak.

Az Egyháznak nem kell bizonygatnia, hogy ez a kérdés mennyire szorosan összefügg küldetésével a mai világban. Mert e kérdés van a népek belső békéjének és a népek közötti békének a gyökerében, amint ezt XXIII. János pápa, a II. Vatikáni Zsinat és utána VI. Pál pápa külön dokumentumokban is elmondta. Összefoglalóan, a béke az ember sérthetetlen jogainak tiszteletben tartásában áll, "a béke az igazságosság gyümölcse", míg ezzel ellentétben, a jogok megsértéséből születik a háború, és a jogok még súlyosabb sérelmeit hozza magával. Ha az emberi jogokat békeidőben sértik meg, ez különösen fájdalmas, és a fejlődés szempontjából nézve az ember elleni harc érthetetlen jelensége, mely össze nem egyeztethető semmiféle önmagát humanistának mondó programmal. Márpedig miféle társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális program ne vallaná magáról, hogy humanista? Legszilárdabb meggyőződésünk, hogy manapság a világban egyetlen program sincs, melyben -- még ha ellentétes ideológiával magyarázzák is az ember dolgait -- ne az ember foglalná el az első helyet.

Ha már most ezen a premisszák (előzmények) ellenére sokféle módon sértik az emberi jogokat, ha gyakorlatban tanúi vagyunk koncentrációs táboroknak, látjuk az erőszakot, a kínzásokat, a terrorcselekményeket és sok egyéb diszkriminációt, ezek más premisszák következményei kell hogy legyenek, melyek fenyegetik vagy gyakran szinte kioltják a modern rendszerek és programok humanisztikus premisszáinak hatását. Folyamatosan újra át kell gondolnunk tehát ezeket a programokat az ember objektív és sérthetetlen jogainak szempontjából.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének megalapítása és az Emberi Jogok Deklarációja kétségtelenül nemcsak arra irányult, hogy megakadályozza a legutóbbi háború borzalmainak megismétlődését, hanem olyan alapot akart teremteni, amelyhez a rendszereket, programokat és az államok irányítási formáit hozzá lehessen mérni abból az egyetlen alapvető szempontból nézve, ami az ember -- a közösségben élő személy -- java, amely elemi alkotórésze a közjónak, és elsődleges *kritériumul* kell szolgálnia minden tervhez, rendszerhez és kormányzáshoz.

Ha ez nem történik meg, még ha béke van is, az emberi életet különféle szenvedések gyötrik, amelyeket csak súlyosbítanak a különböző elnyomási formák, zsarnoki uralmak, új gyarmatosítási jelenségek, s a népek korlátlan leigazásának törekvése. Mindezek a népek békéjét is veszélybe sodorhatják. Kétségtelen igazságként mutatják az elmúlt idők eseményei, hogy az egyes emberek sértett jogait nem lehet szétválasztani a népek jogainak megsértésétől, hiszen az embert *organikus* szálak kötik a néphez, mint egy nagy családhoz.

Már a század első felében, a diktatórikus és totalitárius, s mint közismert, háborús katasztrófákhoz vezető államok kialakulásakor az Egyház ismételten kifejezte álláspontját ezekről az államformákról, melyek egy nagyobb jó, nevezetesen az "állam érdekének" jelszavával igazában egy párt -- az állam általános érdekével azonosított -- érdekeit szolgálták.[111] Ezek az államhatalmak valójában megszorították a polgárok jogait, megtagadták tőlük a sérthetetlen emberi jogokat, melyeket a század közepén nemzetközi

szinten kodifikáltak. Miközben az Egyház együtt örvend e fejlődésnek minden jóakarató emberrel, mindazokkal, akik békére és igazságosságra törekszenek tudván, hogy a "betű" egymagában "ölni képes", "a lélek azonban életet ad",[112] velük együtt keresnie kell, hogy az emberi jogok "betűjének" elfogadása egyúttal a "lelkének" megvalósítását is jelenti-e? Nem ok nélkül félünk ettől, hiszen gyakran még nagyon távol vagyunk attól, hogy e jogok valóra válhatnának, mert a társadalmi és politikai élet "lelke" néha fájdalmasan eltér a "betűtől", mely az ember jogait hirdeti. Akik egy ilyen, az adott társadalom számára súlyos helyzet kialakításában részt vállalnak, nagy felelősséggel bírnak mind a társadalom, mind az emberi történelem előtt.

Az állam lényege, amennyiben politikai közösség, abban áll, hogy a társadalom és a nép, amely alkotja, ura és kovácsa a saját sorsának. Az államnak ez a fogalma nem válik valóra, ha a hatalomnak olyan gyakorlása helyett, amelyben a társadalom, illetve a nép erkölcsileg részt vesz, egy csoport gyakorolja a hatalmat a többiek fölött. Ez igen nagy jelentőségű a mi korunkban, amikor megnőtt az emberek társadalmi felelősségérzete, és a vágy, hogy részt vegyenek a politikai életben, tekintetbe véve minden nép saját tényleges körülményeit és a közhatalom szükséges érvényesülését.[113] Ezek azok a jelentősebb kérdések, amelyek az ember és egészembere fejlődése szempontjából fontosak.

Az Egyház mindig azt tanította, hogy a közjóért fáradozni kell, így minden államnak jó állampolgárokat nevelt. Ugyanakkor figyelmeztette a közhatalom viselőit, hogy elsődleges feladatuk a közjóról való gondoskodás, s hogy alapvető jogaik innen származnak. Az előbb vázolt premisszák és az objektív etikai rend követelményei miatt a közhatalom jogait csak az ember természetes és sérthetetlen jogainak figyelembevételével lehet értelmezni. Az a közjó, melynek a közhatalom képviselői a szolgálatában állnak, csak akkor valósul meg akadálytalanul, ha az állampolgárok biztosak lehetnek jogaik felől. Ha ez nincs meg, a társadalom fölbomlik, az emberek szembefordulnak a legfőbb hatalommal, vagy félelem, elnyomás, erőszakos cselekmények harapóznak el, amelyre elég sok példát szolgáltatnak korunk totalitáris államai. Ebből következik, hogy az emberijogok elve szorosan kapcsolódik a társadalmi igazságossághoz, és ez mérce lehet, amelyen ellenőrizhető, hogy e jogok egy politikai szervezet életében valóban érvényre jutnak-e.

Méltán számlálják az alapvető emberi jogok közé a vallásszabadság és a lelkiismereti szabadság jogát. A II. Vatikáni Zsinat fontosnak tartotta, hogy e kérdéstről hosszabban is nyilatkozzék. Ez történt abban a dokumentumban, amely a *Dignitatis Humanae* címet viseli,[114] s amelyben ezt a kérdést nemcsak a teológia felől, hanem a természetjog oldaláról is megközelítették, "egyszerűen emberi módon", azon premisszákon keresztül, amelyek az emberi tapasztalatból, az ember értelméből és méltóságérzéséből származnak. Kétségtelenül, a személyek és közösségek vallásszabadságának korlátozása nemcsak fájdalmas tapasztalatuk, hanem mindenképp előtt magát az emberi méltóságot sérti, függetlenül attól, hogy milyen valláshoz tartoznak, illetve mit gondolnak a világról. A vallásszabadság korlátozása és megsértése az ember méltóságával és *objektív* jogaival ellenkező dolog. Hogy mit jelent ez a korlátozás és sértés, azt a Zsinat dokumentuma világosan elmondja. Ez a kényszer az ember legbensőbb és legsajátosabb dolgait sérti. Magát a hitetlenséget, a vallási közömbösséget és az ateizmust, amennyiben ezek emberi dolgok, csak akkor lehet leírni, ha a valláshoz és a hithez viszonyítják őket. Ezért nehéz "pusztán emberi" alapon bizonyítani azt a tételt, mely szerint csak az ateizmusnak van polgárjoga a társadalomban, míg a hívő embereket mintegy törvényekkel biztosított formák közt csak megtűrjük, alacsonyabbrendű polgároknak tekintik, sőt, ami néha szintén előfordul, teljesen megfosztják polgári jogaiktól.

Még ha röviden is, de ezt a témát is érintenünk kellett, mert korunknak nagyon sok emberét érinti, és ezen a téren az előítéletekből és igazságtalanságból sok terhet viselnek emberek. Ha nem szólunk ennek a témának minden részletkérdéséről -- bár ez a mi jogunk és feladatunk --, azért tesszük, mert mindazokkal, akik Isten nevéért üldözést és megkülönböztetést szenvednek, egyek vagyunk a megváltás erejébe vetett hitben, amely erő Krisztus keresztségében van. Mindazonáltal hivatalunk kötelességének eleget téve a földkerekség összes Istenben hívő emberének nevében sürgetve kérjük a társadalmi és politikai életvezetőit, hogy tartsák tiszteletben a vallás jogait és az Egyház cselekvési jogát. Nem kiváltságokat kérünk, hanem elemi jogaink tiszteletét. E jog gyakorlása bizonyítja leginkább, hogy valamely országban, társadalomban vagy szervezetben fejlődik-e az ember.

IV. AZ EGYHÁZ KÜLDETÉSE ÉS AZ EMBERI SORS

18. Az Egyház gondja az ember hivatása körül

Korunk emberének ez a szükségszerűen rövidre fogott szemügyre vétele is arra készíti, hogy szívünk és lelkünk még jobban az Úr Jézus Krisztus és a Megváltás misztériuma felé forduljon, mely az igazság és a szeretet különleges erejével zárja magába az ember problémáját. Ha Krisztus megtestesülésével valamiképpen minden emberrel egyesült,[115] akkor az Egyháznak, ennek a misztériumnak bőségét és egyetemes irányultságait szemlélve még inkább a saját természete szerint és küldetésének kell élnie. Nem véletlen, hogy Szent Pál úgy beszél az Egyházról, mint Krisztus testéről.[116] Ha Krisztus titokzatos teste az Isten népe, amint ezt a II. Vatikáni Zsinat a Szentírásra és a szentatyák hagyományára támaszkodva tanítja, akkor nyilvánvaló, hogy e nép minden egyes embere azzal az éltető lélekkel van áthatva, aki Krisztustól származik. Ebből következik, hogy amikor az ember valódi nehézségeit, reményét és fájdalmát, sikereit és bukásait vizsgálja, az Egyház mint test, szervezet, közösség isteni ösztönzésre cselekszik, és annak a Léleknek világosságával és erejével él, mely a megfeszített és föltámadt Krisztusból árad: s éppen ezért él mint Egyház. Az Egyháznak ugyanis nincs más élete, csak az, amelyet Jegyese és Ura ajándékoz neki. Ezért mivel Krisztus a megváltás misztériumában vonta magához az Egyházat, maga az Egyház is nagyon szoros kapcsolatba került minden emberrel.

Krisztusnak az emberekkel való kapcsolata maga is misztérium, amelyből az "új ember" születik, aki arra van hivatva, hogy része legyen Isten életében,[117] és azért teremti Isten újjá Krisztusban, hogy elnyerje az igazság és a kegyelem teljességét.[118] Krisztus kapcsolata az emberrel élet és az élet forrása, amint világosan mondja ezt Szent János evangéliumának előszavában: "Az Ige megadta nekik a hatalmat, hogy Isten fiaivá legyenek".[119] Ez az erő, amely belülről átfőmálja az embert, egy új életnek lesz a forrása, mely élet nem öregszik és nem fogy el, hanem megmarad az örök életre.[120] Az ember hivatásának végső beteljesedése ez az élet, amelyet az Atya ígért meg és kínál föl Krisztusban minden embernek; abban a Krisztusban, aki örök és egyszülött Fiú, de "amikor elérkezett az idő teljessége",[121] Szűz Máriától emberként megszületett. Ez az élet annak a "sorsnak" beteljesedése, amelyet Isten öröktől fogva készített az embernek. Ez a sors isteni utat jelent, mely áthalad minden titkon, minden ismeretlen dolgon, az ember evilági sorsának minden buktatóján és zsákutcáján. Mert ha mindezek a végzet következettségével a mulandó életet a halálban a végéhez viszik, ahol a testi élet kialszik, Krisztus megjelenik előttünk és így szól: "Én vagyok a föltámadás és az élet, aki bennem hisz, nem hal meg mindörökké".[122] A keresztre feszített Krisztusban, akit eltemettek, de föltámadt a sírból, "fölragyogott nekünk a feltámadás boldog reménye és az eljövendő halhatatlan élet ígérete";[123] de mindazt a test halála után kapja meg az ember, így részesedve abból a sorsból, melynek az egész anyagvilág alá van vetve. Nekünk magunknak

is eltökélt szándékunk, hogy napról napra kutassuk annak az igazságnak mélységeit, melyet az ember Megváltója így mond: "A lélek az, ami éltet, a test nem használ semmit".[124] E szavak azonban, ámbár azonnal nem látszik, az ember nagyon komoly állítását hordozzák: állítják a testet, amelyet a Lélek éltet.

Az Egyház ezt valóságként tapasztalja meg saját életében, és ebből az igazságból él az ember felé fordulva. Ezért élhet úgy, hogy nem szorítja korlátok közé egy emberi élet rövid ideje, ugyanakkor gondos szeretettel foglalkozzék minden olyan dologgal, melyek e földi életben fontosak az emberi lélek számára; annak az emberi léleknek, amelyet örök nyugtalanság sürget Szent Ágoston e szavai szerint: "Uram, magadnak teremtettél minket és nyugtalan a szívünk, amíg el nem nyugszik Benned".[125] Ebben a termékeny nyugtalanságban válik tapinthatóvá és benne lüktet az, ami leginkább emberi az emberben: az igazság keresése, a jószág kielégíthetetlen szomjúsága, a szabadságvágy, a szép kívánása és a lelkiismeret szava. Az Egyház szinte Krisztus szemével vizsgálja az embert, és egyre inkább tudatára ébred, hogy őre annak a kincstárnak, amelyet nem szabad szétszórni, hanem állandóan gyarapítani kell. Hiszen az Úr Jézus Krisztus megmondta: "Aki nem gyűjt velem, az szétszór".[126] Az emberiségnek ez a nagy kincstára azzal a misztériummal is ékes, melynek révén Isten fia lehetünk,[127] és elnyerhetjük a "fogadott fiúság" ajándékát[128] Isten egyszülött Fiában, akiben így szólíthatjuk az Istent: Abba! Atya![129] E kincstár egyúttal hatalmas erőforrás is, mely előbb belülről fogja egységbe az Egyházat, majd lehetőséget ad neki a külső cselekvésre. Ez az erő köti az Egyházat Krisztus Lelkéhez, ahhoz a Szentlélekhez, akit a Megváltó ígért meg, akit állandóan küld, s aki ugyanúgy, mint Pünkösöd napján, állandóan eljön. Így mutatkozik meg az emberekben a Lélek ereje[130] a Lélek ajándékai[131] és gyümölcsei.[132] S úgy látszik, korunk Egyháza napról napra hevesebb vágyakozással és szent türelmetlenséggel hívja a Lelket: "Jöjj Szentlélek sten! Jöjj el, jöjj el! Mosd meg, ami szennyezett! Asszuságra hints vizet! Orvosold a sebhelyet! Simogasd a darabost! Fölmelengesd a fagyost! Útra vidd, ki tévelyeg!"[133]

Ez a Lélekhez intézett könyörgés, mellyel a Szentlelket kérjük, cáfolat minden olyan elméletre, mely korunkban csak az anyaghoz vezet vissza mindent. Éppen e materializmusokból származik az emberszívek vágyainak kielégíthetlensége. Ezt az imádságot sokféle hallani, és úgy látszik, sokféle gyümölcsöt terem. Lehet azt állítani, hogy ez nemcsak az Egyház imádsága? Lehet, mert a lélekhez tartozó dolgok utáni nagy vágyat sokan kifejezik, akik az Egyház látható határain kívül élnek.[134] De nem azt az igazságot bizonyítja ez, melyet a *Lumen gentium* konstitúcióban a Zsinat olyan részletesen elemzett, amikor azt tanítja, hogy "az Egyház pedig Krisztusban mintegy szakramentuma, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberiség egységének"?[135] Ez a Lélek által a Lélekhez intézett imádság arra is képessé tesz, hogy szüntelenül mélyebbre hatoljunk a Megváltás misztériumába, mely által az a Krisztus, aki egy az Atyával, és minden emberrel közösséget vállalt, szünet nélkül adja nekünk a Szentlelket, aki megismerteti velünk a Fiú gondolatait, és elvezet minket az Atyához.[136] Ezért az Egyháznak ebben a korszakban -- amely szomjazik a Lélekre, hiszen igazságra, békére, szeretetre, jóságra, erősségre, kötelességtudatra, emberi méltóságra vágyik -- e misztérium köré kell fonódnia, hogy belőle nyerje a feladata teljesítéséhez szükséges erőt és világosságot. Ha ugyanis, mint fentebb mondtuk, az ember az Egyház mindennapi életének az útja, akkor az Egyház nem feledkezhet meg soha arról az istengyermeki méltóságról, amelyet Krisztusban kap meg az ember, sem a Szentlélek kegyelméről,[137] sem pedig arról a rendeltetésről, amely az embert a kegyelemre és a dicsőségre szánja.[138] Ezeket mind megfontolva és napról napra tudatosabb hittel és szeretettel vállalva, az Egyház egyre alkalmasabbá válik az ember szolgálatára, amelyre az Úr Krisztus szánta, amikor ezt mondta: "Az Emberfia nem azért jött,

hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy Ő szolgáljon".[139] Az Egyház ezt a feladatát azzal teljesíti, hogy az Úrral együtt végzi Mesterének és Megváltójának "háromszoros szolgálatát". E tanítás, amely szentírási alapokra támaszkodik, és a II. Vatikáni Zsinaton teljes fénybe került, nagy hasznára van az Egyház életének. Mikor ugyanis fölfogjuk, hogy Krisztus három -- papi, prófétai és királyi -- szolgálatának vagyunk részesei[140], jobban megértünk minden mást is, amivel az Egyháznak mint társaságnak és Isten népe közösségének itt a földön szolgálnia kell; de az is világosabbá válik, hogyan kell mindegyikünknek egyenként is részt vennie ebben a szolgálatban és küldetésben.

19. Az Egyház felelős az igazságért

Így a II. Vatikáni Zsinat tanításának fényében az is láthatóvá válik, hogy az Egyház mint közösség is felelős az isteni igazságért. Megrendüléssel hallgatjuk Krisztus szavát, aki ezt mondta: "A tanítás, amelyet hallotok, nem az enyém, hanem az Atyáé, aki küldött engem".[141] Nemde Mesterünk e mondatában láthatóvá válik a felelősség az isteni igazságért -- mely "Istennek sajátja"--, ha még az is, aki az "egyszülött Fiú", aki "az Atya ölében él"[142], amikor mint próféta és mester átadja ezt az igazságot, fontosnak tartja hangsúlyozni, hogy teljesen összhangban cselekszik ennek isteni forrásával? Ugyanennek a hűségnek az Egyház hite lényeges részének is kell lennie, akár tanítja, akár megvallja azt.

A hit mint az ember lelkébe árasztott természetfölötti erény Isten megismerésében részesít, amikor válaszolunk az Ő kinyilatkoztatott szavára. Ez pedig megköveteli, hogy amikor az Egyház vallja és tanítja a hitet, szorosán eggyé váljon az isteni igazsággal[143] és úgy valósítsa meg azt az élet tetteiben, hogy valóban "értelmes hódolatnak" lehessen nevezni.[144] Maga Krisztus e hűség biztosítása érdekében megígérte Egyházának, hogy az igazság Lelke különlegesen fogja támogatni, megajándékozva a tévedhetetlenséggel azokat,[145] akikre rábízta, hogy tanítsák és adják tovább az igazságot[146] -- amint ezt már az I. vatikáni zsinat meghatározta,[147] a II. Vatikáni Zsinat pedig megerősítette --,[148] és Isten egész népét fölruházta a hit különleges érzékével.[149]

Így váltunk Krisztus prófétai küldetésének részeseivé, és ennek végrehajtása közben szolgáljuk az isteni igazságot az Egyházban. Ez az igazság körül vállalt szolgálat egyértelmű azzal, hogy szeretjük, és gondoskodunk róla, hogy mindenki megismerhesse, s így közelebb juthassunk valamennyien üdvözítő erejéhez, ragyogó fényességéhez, mélységeihez és egyszerűségéhez. A szentek élete mutatja, hogy az igazság megértése vágyának és szeretetének együtt kell járnia. Az igaz fény -- amely megvilágosítja az isteni igazságot és Isten valóságát beoltja a lelkekbe -- leginkább azért világosította meg a szenteket, mert az igazságot tisztelettel és szeretettel ölelték át: elsősorban Krisztus -- aki az isteni igazságból élő Ige -- és az ő emberi megnyilvánulásai iránti szeretettel, melyeket az evangélium, a hagyomány és a teológia tár elénk. Most is Isten igéjének elsősorban ilyen megértésére és értelmezésére van szükség: ilyen teológiára van szükségünk. A teológia mindig nagy jelentőségű volt és marad abban, hogy az Egyház, Isten népe, termékenyen és gyümölcsözően vehessen részt Krisztus prófétai küldetésében. Ezért a teológusok, miközben kutatásaikkal és műveikkel az isteni igazságot szolgálják, nem feledkezhetnek meg arról, hogy szolgálatuk -- amelyet a "hit megértésének" neveznek -- mit is jelent az Egyházban. Ez a "hit megértése" fogalom kettős jelentést hordoz, ha szabad ezt mondanunk Szent Ágoston mondása szerint: "Érts, hogy hihess, és higgy, hogy megérthess!"[150] és akkor tudja megmutatni igazi erejét, amikor a teológusok a Tanítóhivatalnak szolgálnak, mely az Egyházban a Péter utódával hierarchikus kapcsolatban álló püspökökre van bízva, és a püspökök tanító és pásztori szolgálatát segítik, és támogatják Isten egész népe apostoli munkájának végzését.

Ma éppen úgy, mint régebben, s ma talán még inkább a teológusok és a tudósok dolga az Egyházban, hogy a hitet a tudással és bölcsességgel párosítsák, s azért fáradozzanak, hogy egyre szorosabb kapcsolat legyen közöttük, amint ezt Szent Albert egyháztanító napi könyörgésében imádkozzuk. Ez a feladat manapság igen széles körűvé válik a világ és az ember megismerésével foglalkozó tudományok, módszereik és eredményeik fejlődése miatt. De egyformán vonatkozik a szorosan vett természettudományokra, a humán és filozófiai tudományokra, melyeknek a teológiával való kapcsolatáról a II. Vatikáni Zsinat megemlékezett.[151]

Az emberi megismerés jelen állapotában, amikor az egyre szélesebb körűvé válik és ugyanakkor differenciálódik, a hitet is egyre mélyebben kell látnunk, föltárva a Megváltás misztériumának mélységeit, s arra törekedve, hogy érthető legyen az igazság, melynek egyedüli és végső forrása Isten. Ha szabad ebben a mérhetetlenül nagy munkában, s kívánatos is lehet az előbbi irányba haladva "pluralizmusra" törekedni a kutatás módjában, nem szabad magát a munkát elszakítani a hit és erkölcs tanításának alapvető egységétől, amely egység ennek a tanításnak a tulajdonképpeni célja. Ezért nagyon fontos a teológia és a Tanítóhivatal szoros együttműködése. Minden egyes teológus egész különösen legyen tudatában annak, amit Krisztus mondott: "A tanítás, amit hallotok, nem az enyém, hanem az Atyáé, aki küldött engem".[152] Ezért senki sem foghatja föl a teológiát úgy, mintha az személyes vélemények gyűjteménye lenne, hanem minden teológusnak tudnia kell: szoros egységben kell lennie az igazság tanításának azzal a küldetésével, mely az Egyház felelősségére van bízva.

E prófétai küldetés Krisztussal együtt való vállalása alapvetően meghatározza az Egyház egész életét. Különleges része van e feladatban az Egyház pásztorainak, akik szünet nélkül tanítják, hirdetik és adják tovább a keresztény hit és erkölcs tanítását. Ennek a tanításnak -- missziós és rendes formájában egyaránt -- része van abban, hogy Krisztus köré összegyűlik Isten népe; előkészít az Eucharisztia vételére és megmutatja a szentségi élet útjait. Az 1977-ben összehívott püspöki szinódus különleges gonddal foglalkozott korunk katekézisével, s gyümölcseként meg fog jelenni egy pápai dokumentum a tárgyalások, tapasztalatok és kezdeményezések, s a résztvevők véleményének összegezéséeként. A katekézis ugyanis az Egyház tevékenységének elsődleges és soha meg nem szűnő formája, melyben láthatóvá válik prófétai karizmája: a tanítást és a tanúságtételt ugyanis nem lehet szétválasztani. S ámbár itt elsősorban a papokról van szó, mégsem lehet említés nélkül hagyni azt a sok szerzetest és apácát, akik az isteni Mester iránti szeretettől vezérelve a katekézisnek szentelik magukat; de a laikusokról is szólnunk kell, akik ezzel foglalkoznak, és így fejezik ki hitüket és apostoli öntudatukat.

Ezen kívül egyre inkább gondoskodni kell arról, hogy a katekézis különböző formái -- mindenekelőtt a "családi" katekézis, amelyben a szülők tanítják gyermekeiket -- bizonyítsák, hogy Isten egész népe részese Krisztus prófétai küldetésének. Ezért az Egyháznak az igazsággal kapcsolatos szolgálatában egyre több hívőnek és egyre változatosabb módokon kell részt vennie. És mit mondjunk a különböző területek szakembereiről: a természettudósokról és bölcsészekről, az orvosokról, a jogászokról, a művészekről és technikusokról, a tanítókról és mindazokról, akik különféle szaktudományok tudósai? Ők mind mint Isten népének tagjai részesei Krisztus isteni igazságot szolgáló prófétai küldetésének azzal is, hogy tisztességesek az igazsággal szemben, bárhol találják meg azt, miközben másokat az igazságban nevelnek és tanítják őket a szeretetben és az igazságosságban való érlelődésre. Így tehát az igazsággal szemben érzett felelősség egyike azoknak a fontos pontoknak, ahol az Egyház minden egyes emberrel találkozik, s egyike a legfontosabb követelményeknek, amelyek meghatározzák az ember hivatását az Egyház

közösségében. Korunk Egyházának az igazsággal szemben érzett felelősségtől vezetve, hűségesnek kell maradnia önmagához, saját természetéhez, melyhez hozzátartozik a Krisztustól származó prófétai küldetés az Ő szavai szerint: "Amint az Atya küldött engem, úgy küldelek én is titeket... Vegyétek a Szentlelket!"[153]

20. Az Eucharisztia és a bűnbánat szentsége

A megváltás misztériumán, azaz Jézus Krisztus beteljesített megváltó művén belül az Egyház nemcsak Mestere Evangéliumának válik részesévé az Isten szava iránti hűség és az igazság szolgálata által, hanem reménnyel és szeretettel teljes engedelmissége révén Krisztus megváltó tettének erejéből is részesedik, melyet Ő szentségi formában elsősorban az Eucharishtiában fejezett ki és foglalt össze.[154] Az Eucharisztia az egész szentségi élet alapja és csúcsa, melynek révén minden Krisztus-hívó elnyeri a megváltás üdvözítő erejét, miközben végig járja az utat a keresztség misztériumától -- melyben az. Apostol szava szerint eltemetkezünk Krisztus halálában -- egészen a föltámadásban való osztozásig.[155] Ebből a tanításból az is érthetőbbé válik, hogy mind az Egyház egészének, mind az egyes hívők szentségi élete miért éppen az Eucharishtiában éri el tökéletes teljességet. Ebben a szentségben ugyanis Krisztus akaratából szüntelenül megújul annak az áldozatnak a misztériuma, melyben a kereszt oltárán Ő egészen följánlotta magát az Atyának; az Atya pedig elfogadta ezt az áldozatot, és Fiának teljes odaadásáért, mellyel "engedelmes lett mindhalálig",[156] viszonzásul a maga atyai ajándékát adta, azaz az új halhatatlan életet a föltámadásban, mert az Atya kezdettől fogva forrása és ajándékozója minden életnek. Ez az új élet, mely magában foglalja a megfeszített Krisztus testi megdicsőülését, egyúttal hatékony jelévé vált az embernek szóló új ajándéknak is, aki a Szentlélek, aki által az isteni élet -- melyet az Atya önmagában birtokol és ad a Fiának --közöltetik mindazokkal az emberekkel, akik egygé válnak Krisztussal.[157]

Az Eucharisztia ennek az egységnek a legtökéletesebb szentsége. Amikor ugyanis ünnepeljük az Eucharishtiát részesedünk benne, egyesülünk a földi és mennyei Krisztussal, aki közbenjár értünk az Atyánál;[158] de mindig áldozatának megváltó tette révén egyesülünk, az áldozat révén, mellyel megváltott minket, úgyhogy "drága áron vagyunk megváltva".[159] Ugyanakkor megváltásunk e "nagy ára" mutatja, mekkora jelentőséget tulajdonít Isten az embernek, s bizonyítja a Krisztusban elrejtett méltóságunkat is. Mert amikor Isten fiaivá válunk[160] és fogadott gyermekek leszünk,[161] Krisztushoz hasonlóan egyúttal "ország és papság" leszünk, és elnyerjük a "királyi papságot",[162] azaz részesévé válunk annak az egyszeri és visszavonhatatlan helyreállításnak, amellyel az örök Fiú, aki egyúttal igaz ember is, a világot és az embert újra visszavitte az Atyához.[163] Az Eucharisztia az a szentség, melyben a legteljesebben fejeződik ki új életünk, benne Krisztus maga "tanúskodik"[164] lelkünknek a Szentlélekben mindig és állandóan új formákban, hogy a Megváltás misztériumának részeseként vehetünk a kiengesztelés gyümölcseiből, amelyeket ő hozott létre és osztogat az Egyház szolgálataival.[165]

Nemcsak a tanításban, hanem a létben alapvető igazság: az Eucharisztia építi az Egyházat,[166] és úgy alakítja, hogy Isten népének igazi közössége, a hívők összegyűlt társasága legyen, melyet ugyanaz az egység jellemzi, melynek az Apostolok és az első tanítványok voltak részesei. Az Eucharisztia ezt a közösséget és egységet mindig újra építi; Krisztus áldozatának alapján építi és újíttja meg, hiszen annak kereszthalála emlékezetét őrzi, akinek vére árán meg vagyunk váltva.[167] Így tehát az Eucharishtiában szinte megérintjük az Úr testének és vérének misztériumát, miként ezt a szentség alapításakor kimondott szavak mondják. S ugyanezek a szavak az alapítás erejéből következően az Eucharisztia folytonos

ünneplésének is formája lettek, melyeket azok ejtenek ki, akik az Egyházban erre a szolgálatra vannak szentelve.

Az Egyház az Eucharisziából él. Annak a szentségnek a kimeríthetetlen gazdagságából, melynek csodálatos lényegéről és hatásairól az egyházi Tanítóhivatal a legrégebb időktől fogva napjainkig ismételtan tanított.[168] Bizonyossággal állíthatjuk azonban, hogy e tanítás - - jóllehet teológus lángelmék, nagy imádkozók, misztikusok és aszkéták gazdagították e szentség iránti teljes hitükkel -- megállt a titok küszöbén, hiszen a megértésre törekvő értelem és az emberi szó képtelen elmondani azt, hogy tulajdonképpen mi is az Oltáriszentség, milyen hatásai vannak és mi történik benne. Az Eucharisztia tényleg kimondhatatlan szentség! Az Egyháznak mint Isten népének lényeges kötelessége s mindenekelőtt látható kegyelme és természetfölötti erőforrása az eucharisztikus életben és az Eucharisztia tiszteletében való kitartás és szüntelen haladás, s az Eucharisztia hatósugarán belüli lelki fejlődés. Éppen ezért még kevésbé tehetjük meg -- akár gondolatban, akár életünkben, akár cselekedeteinkben --, hogy e valóban legszentebb szentséget megfosszuk igazi természetétől és sajátos jelentésétől. Mert ez a szentség egyszerre szentségi áldozat, szentségi egyesülés és szentségi jelenlét. És jóllehet igaz, hogy az Eucharisztia a Krisztust követő emberek emberi összetartozásának is jele volt mindig, és annak is kell maradnia, mégsem lehet úgy bánni vele, mintha csak "alkalom" lenne ezen összetartozás kifejezésére. Amikor tehát az Úr Testének és Vérének szentségét ünnepeljük, meg kell őriznünk ennek az isteni misztériumnak teljes mivoltát, és a szentségi jel teljes értelmét, mert Krisztus reálisan jelen van benne, "lelkünket kegyelemmel tölti el, s a jövődő dicsőség záloga nekünk adatik."[169] Innen következik az a kötelességünk is, hogy vallásos tisztelettel tartsuk meg a liturgikus szabályokat és mindazokat a formákat, melyek a közösség istentiszteletét kifejezik. Elsősorban azért, mert e szentségi jelben teljesen ránk bízva magát az Úr, szinte nem figyelve emberi gyarlóságainkra, méltatlanságunkra, mindennapi gyöngeségeinkre és elkövethető bűneinkre, melyekkel éppen őt bánthatjuk meg.

Az Egyházban ezért mindenkinek, de elsősorban a püspököknek és papoknak gondosan kell arra vigyázniuk, hogy a szeretetnek e Szentsége valóban Isten népe életének középpontjába kerüljön, hogy Krisztus az imádás minden szükséges formájával "szeretetet kapjon a szeretetért", s így valóban lelkünk élete lehessen.[170] Másrészt azonban soha nem feledkezhetünk meg Szent Pál szavairól: "Vizsgálja meg magát az ember, és csak azután egyen ebből a kenyérből és igyék ebből a kehelyből".[171] Ez az apostoli figyelmeztetés legalább közvetve utal az Eucharisztia és a bűnbánat szentsége közötti szoros összefüggésre is. Mert amint a tanító Krisztusnak és az Evangéliumnak ez volt az első szava: "tartsatok bűnbánatot és higgyetek az Evangéliumnak", "metanoείτε",[172] úgy a szenvedés, a kereszt és a föltámadás Szentsége különösen is hangsúlyozza és megerősíti lelkünk felé ezt a buzdítást. Így az Eucharisztia és a bűnbánat szentsége megmutatja az evangéliumi lelkület és az igaz keresztény élet kettős arculatát. Hiszen Krisztus, aki az eucharisztikus lakomára hív, sürget a bűnbánatra is, amikor megismétli: "tartsatok bűnbánatot!"[173] A megtérés szüntelenül megújított szándéka nélkül az Eucharisziában való részesedés elveszíti teljes megváltó hatását. Elvész, vagy legalábbis csökken a lélekben az a készség, hogy önmagát is odaadja Istennek lelki áldozatul,[174] pedig ebben fejeződik ki lényegében és általánosan a Krisztus papságában való részesedésünk. Krisztusban ugyanis a papság összekapcsolódik önmaga föltámadásával és az Atya iránt önátadásával; s ez az odaadás, mert határtalan, fölébreszti bennünk -- a sokszorosan véges emberekben -- annak szükségét, hogy egyre érettebben és egyre mélyebb megtéréssel forduljunk Isten felé.

Az elmúlt években sokat fáradoztak -- az Egyház ősi hagyományainak teljesen megfelelően -- azért, hogy megbecsülést szerezzenek a bűnbánat közösségi formáinak, s főleg a bűnbánat szentsége közösségi formáinak az Egyház életében. Ezek a törekvések kétségtelenül nagy segítséget jelentenek abban, hogy napjainkban gazdagabbá válják az Egyház bűnbánati gyakorlata. Nem szabad azonban megfedkezni arról, hogy a megtérés az ember bensőjének legmélyét érintő tett, melyet senki meg nem tehet a másik helyett, a közösség sem vállalhatja magára. Jóllehet a bűnbánati ájtatosságot közösen végző hívek testvéri közössége nagyon elősegítheti az egyes jelenlévők megtérését, elengedhetetlen, hogy végül is ebben az ájtatosságban ki-ki szíve mélyéről, bűnének teljes tudatában és Istenbe vetett bizalommal vallomást tegyen Isten előtt a zsoltáros szavaival: "Egyedül ellened vétettem".[175] Éppen ezért az Egyház, míg következetesen végzi a bűnbánat szentségének évszázadokon át kialakult gyakorlatát, nevezetesen az egyéni gyónást -- amely a bánatot, az erősfogadást és az elégtételt is magába foglalja --, valójában őrzi az emberi lélek személyes jogát. Azt a jogot tudniillik, mely lehetővé teszi, hogy minden egyes hívő személy szerint közeledjék a megfeszített Krisztushoz, aki megbocsátja a bűnöket; aki a kiengesztelődés szentségének kiszolgáltatója által újra kimondja: "bűneid bocsánatot nyertek",[176] "menj, de többé ne vétkezzél!"[177] Magától értetődik, hogy ez Krisztusnak is -- minden egyes általa megváltott emberre vonatkozó -- joga. Ez azt jelenti, hogy neki joga van hozzá, hogy négy szemközt találkozzék mindegyikünkkel abban a perdöntő órában, amit a megtérésünk és a bűnbocsánat órája jelent. Az Egyház a bűnbánat szentségének őrzésével egyúttal hitet tesz a Megváltás igaz és elevenítő misztériumának valósága mellett is, amely megfelel az ember belső igazságának, az emberi bűnösségnek és a lelkiismeret vágyainak. "Boldogok, akik éheznek és szomjazzák az igazságot, mert jóllakatják őket".[178] A bűnbánat szentsége az az eszköz, mely jóllakatja az embert azzal az igazsággal, amely a Megváltótól származik.

Az Egyházban, mely elsősorban napjainkban az Eucharisztia körül gyűlik össze, és igénye, hogy a hiteles eucharisztikus közösség az összes keresztény egységének jele legyen -- mely egység lassan érlelődik is -- elevenen kell tartani a bűnbánat szükségességét úgy is, mint szentséget,[179] de úgy is, mint erényt. A bűnbánat erényéről VI. Pál pápa a *Poenitemini* kezdetű apostoli konstitúciójában beszélt.[180] Az Egyház kötelességei közé tartozik, hogy megvalósítsa az ott elmondottakat. De olyan tárgyról van itt szó, melyet nekünk magunknak is még fontolóra kell vennünk, és pontosabban ki kell dolgoznunk általános megfontolások alapján. Még sokak tanácsát ki kell e kérdésben kérnünk a lelkipásztori kollegialitás szellemében, figyelembe véve a különböző hagyományokat és korunk emberének sajátos körülményeit. Mindazonáltal bizonyos, hogy az új Advent Egyházának, annak az Egyháznak, mely az Úr második eljövételére készül, az Eucharisztia és a Bűnbánat Egyházának kell lennie. Életének és tevékenységének csak ilyen spirituális szemléletével lehet az Egyház isteni küldetésű, *missziós Egyház*, úgy, amint ezt az arculatát a II. Vatikáni Zsinat megmutatta.

21. A keresztény hivatás: szolgálat és uralkodás

Amikor a II. Vatikáni Zsinat alapjaitól kezdve Isten népeként rajzolta meg az Egyház képét -- tudniillik megmutatta Krisztusnak azt a hármasküldetését, melynek részeseiként valóban Isten népe válik belőlünk --, a keresztény hivatásnak azt a sajátos vonását is kidomborította, amelyet "királynak" lehet nevezni. Hogy a Zsinat tanításának teljes gazdaságát föl tudjuk tárni, hosszasan kellene idéznünk a *Lumen Gentium* fejezeteit és részleteit, és mellette még a Zsinat több dokumentumát is. A gazdag anyagból azonban egy vonás egyértelműen kiemelkedik: a Krisztus királyi küldetésében való részesedés, azaz a tény, hogy önmagunkban és másokban fölfedezhetjük hivatásunknak azt a különleges méltóságát, melyet "királyságnak" lehet nevezni. Ez a méltóság a szolgálatkészségben mutatkozik meg Krisztus

példája szerint, aki "nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon".[181] Ha tehát Krisztus lelkülete vagy érzülete szerint uralkodni igazában csak "szolgálva" lehet, ez egyúttal a szolgálatban olyan lelki érettséget követel, amelyről el lehet mondani, hogy "uralkodás". Ahhoz tehát, hogy valaki méltón és hatásosan lehessen mások szolgálatára, uralkodnia kell önmagán és birtokában kell lennie azoknak az erényeknek, amelyek lehetővé teszik ezt az önuralmat. Részesedésünk Krisztus királyi küldetésében -- pontosabban a "királyi hivatalában" --szorosan kapcsolódik az emberi és keresztény erkölcs egész területével.

A II. Vatikáni Zsinat, amikor megrajzolta Isten népének teljes képét, és amikor azt tanítja, hogy benne nemcsak a papságnak, hanem a hívőknek is helye van, s nemcsak a szent hierarchia tagjai, hanem az Istennek szentelt intézmények is meghatározott szerepkört töltenek be benne, nagyon helyesen nemcsak szociológiai princípiumokból vezeti le az Egyházat. Mert ámbár az Egyházat mint emberi közösséget meg lehet határozni és lehet vizsgálni olyan szabályok és kritériumok szerint, melyekkel a szociológiai tudományok élnek az emberi közösségek vizsgálatánál, ezek a princípiumok az Egyház esetében aligha elegendők. Hiszen Isten népe közösségének és minden tagja esetében nem csupán "társadalmi kötelékről" van szó, hanem egy mindenkinél és minden egyes tagnál megkívánt különleges "hivatásról". Az Egyház ugyanis mint Isten népe -- Szent Pál említett tanítása szerint, melyet XII. Pius csodálatosan elmagyarázott -- "Krisztus titokzatos teste" is.[182] A Testhez tartozás joga abból a különleges meghívásból ered, melyhez a kegyelem üdvözítő tette szükséges. Ha Isten népe közösségi voltának tényleg tudatára akarunk ébredni -- amely közösség annyira teljes és oly sokféle --, elsősorban Krisztust kell szemlélnünk, aki valamiképpen a közösség minden egyes tagja felé kimondja ezt a felszólítást: "Kövess engem!"[183] Az Egyház tanítványok közössége, melyben mindenki -- igaz, hogy más és más módon, egyesek nagyon tudatosan és következetesen, mások alig tudván a dologról és nagyon állhatatlanul -- Krisztust követi. Innen adódik ennek a közösségnek "személyes" karaktere. S ha közösségi élete nagyon gyenge is a szó emberi értelmében, a közösség mégiscsak közösség, mert valamennyien egyek Krisztusban, legalább azáltal, hogy lelkükön viselik azt az eltörölhetetlen jegyet, melynek révén keresztények.

Ugyancsak a II. Vatikáni Zsinat nagy energiát fordított annak kifejtésére, hogy a tanítványok és a hitvallók ezen ontologikus közössége miként válhat "emberi" módon is életének és tevékenységének tudatára ébredt közösségé. A Zsinat kezdeményezései folytatódnak a további rendszeres munkában a szinódusokon és pápai fórumon egyaránt. Azt azonban soha nem téveszthetjük szem elől, hogy bármilyen kezdeményezés csak annyiban szolgál javára az Egyház megújulásának, és csak annyiban segíti terjedni az "igaz világosságot, aki Krisztus",[184] amennyiben a meghívás, valamint az egyéni, egyetlen és megismételhetetlen kegyelem -- mely által minden keresztény Isten népe közösségében építi Krisztus Testét -- iránti felelősség megfelelő tudatosságra támaszkodik. Ezt az elvet, mely elsődleges törvénye az egész keresztény életnek és tevékenységnek -- mind az apostoli és lekipásztori, mind a benső és közösségi életnek --, a kellő arányokat őrizve alkalmazni kell minden egyes emberre és külön-külön minden személyre is. A pápának éppúgy, mint minden más püspöknek alkalmaznia kell önmagára is. Ugyanehhez kell tartani magukat a papoknak, a szerzeteseknek és szerzetesnőknek. De eszerint kell berendeznie az életét a házaspároknak és szülőknek, az összes férfinak és nőnek, bármilyen feladatkört is tölt be, az államférfiaktól kezdve a legalacsonyabbrendű munkát végző munkásokig bezárólag. Ez az elv annak a "királyi szolgálatnak" a princípiuma, mellyel Krisztus példáját követve a hozzá tartozó ember személy szerint kapja a feladatát, hogy megkövetelje önmagától azt, amire a meghívása szól, s amelyre személy szerint kötelezett, hogy tudniillik Isten kegyelmének segítségével tegyen eleget saját

hivatásának. Ez a Krisztus által Istentől kapott hivatáshoz való hűség magával hozza az Egyház egésze szolgálatának a tudatát is, melyre a II. Vatikáni Zsinat mindenkit szeretne ráébreszteni. Mert az Egyházban, mint olyan közösségben, melyet a Szentlélek vezérel, "mindenkinek megvan a maga sajátos adománya", [185] amint ezt Szent Pál tanítja. Ez az "ajándék" ugyan személyes meghívás és az Egyház üdvöthozó tevékenységében való részesedés egy formája, ugyanakkor másoknak szolgál, és az Egyházat és a testvéri közösségeket az élet különféle területein építi itt a földön.

A hivatás iránti hűség -- ami nem más, mint az állandó készséges lelkiület a "királyi szolgálatra" -- igen fontos szerepet játszik abban a sokfajta építő munkában, mely az embertársak és az egész társadalom magasabbrendű életét építi. Különösen a fontosabb feladatkörökre gondolunk. E hivatásbeli hűségben ki kell tűnniük a házaspároknak, amint megköveteli ezt tőlük a felbonthatatlan házasság szentségi természete. De ugyanígy jeleskedniük kell a papoknak is a saját hivatásuk iránti hűséggel, amit az az eltörölhetetlen szentségi jel követel tőlük, melyet a papszentelés vés a lelkükbe. Akik ugyanis ezt a szentséget fölveszik a latin Egyházban, arra kötelezik magukat tudatosan és szabad szándékkal, hogy cölibátusban élnek. Ezért mindegyikünknek azon kell lennünk, hogy Isten segítségétől támogatva, a magunk részéről megtegyünk mindent annak érdekében, hogy a kapott ajándékért hálásak legyünk, és hűségesek maradjunk ahhoz a kötelékhez, melyet mindenkorra magunkra vállaltunk. A házastársaktól nem kívánunk mást, mint hogy minden erejükkel törekedjenek az állhatatosságra a házasság kötelékében, és a szeretetről tett tanúságukkal építsék a családi közösséget, új nemzedékeket hozzanak a világra és neveljenek föl, hogy aztán ők is egészen átadhassák magukat hivatásuknak, a "királyi szolgálatnak", amint erre Jézus Krisztus a legragyogóbb példát adta nekünk. [186] Az ő Egyháza, mely belőlünk épül föl, az "emberekért" van, azért, hogy a tőle kért kegyelem segítségével föl tudjunk nőni az "uralkodásra", azaz mindegyikünkben ki tudjon alakulni az érett emberség. Ez az érett emberség pedig nem jelent mást, mint a szabadság ajándékának teljes fölhasználását, amit akkor kaptunk a Teremtőtől, amikor a "saját képére és hasonlatosságára" teremtett embert életre szólította. Ez az ajándék akkor bontakozik ki teljes gazdagságában, amikor az ember föltétel nélkül, teljesen odaadja önmagát, egész emberi személyét Krisztusnak a jegyes szeretetével; és Krisztussal együtt mindazoknak, akikhez ő elküldi azokat a férfiakat és nőket, akik az evangélium tanácsa szerint teljesen neki szentelték az életüket. Íme, elérkeztünk a szerzetesi élethez, melyet a régi és új rendek, kongregációk és világi intézmények élnek.

Mostanában néha tévesen azt hiszik, hogy a szabadság öncélú: hogy akkor szabad az ember, ha úgy él a szabadságával, ahogy neki tetszik, és ezt akarják elérni mind közösségekben, mind egyénileg. A szabadság azonban csak akkor igazi ajándék, ha tudatosan jóra tudjuk használni. Krisztus ugyanis arra tanít, hogy a szabadság legnemesebb formája a szeretet, mely az ajándékozásban és a szolgálatban válik teljessé. Ezzel a "szabadsággal Krisztus szabadított meg" és szabadít meg mindig minket. [187] Az Egyház innen meríti szüntelenül a sürgető késztetést és az erőt saját küldetésének és az emberek szolgálatának megvalósításához. Az igazi emberi szabadság teljes igazsága mélyén be van ágyazódva a Megváltás misztériumába. Az Egyház valóban szolgálja az emberiséget, amikor fáradhatatlanul, lángoló szeretettel és érett elkötelezettséggel védi ezt az igazságot, s amikor egész közösségében az egyes keresztények hivatásukhoz való hűsége által továbbadja és megvalósítja az emberi életben. Mindez újra megerősíti azt, amit fentebb mondtunk: tudniillik, hogy az Egyház mindennapi életének "útja" mindig az ember.

22. Anyánk, akiben remélünk

Pápaságunk kezdetén szívünkkel és gondolatainkkal az ember Megváltója felé fordulva akarunk belépni és részt venni az Egyház életében. Ha ugyanis az Egyháznak saját élete van, csak azért van, mert Krisztustól kapja, aki mindig csak egyet akar: hogy életünk legyen és egyre bőségesebben legyen.[188] Az életnek az a teljessége, amely Benne lakozik, javára van az embernek. Ezért az Egyház, mivel részese a Megváltás misztériuma egész gazdagságának, az élő emberek Egyháza, akik azért elevenek, mert belülről az "igazság Lelke"[189] élteti őket, s mert a szeretet, melyet a Szentlélek a szívükbe áraszt,[190] bennük van. Az Egyház mindenfajta -- apostoli, lelkipásztori, papi vagy püspöki -- szolgálatának célja, hogy a Megváltás misztériumának e dinamikus kötelékét minden ember felé megőrizze.

Ha ennek a szolgálatnak tudatában vagyunk, jobban meg tudjuk érteni, mit jelent, hogy az Egyház anya,[191] s mit jelent, hogy az Egyháznak mindig, különösen a mi korunkban, anyára van szüksége. Különleges hálával tartozunk a II. Vatikáni Zsinat atyáinak azért, hogy a Lumen Gentium konstitúció bőséges mariológiai tanításával ezt az igazságot kimondták.[192] S mivel VI. Pál pápa e tanítást folytatva Krisztus Anyját az "Egyház Anyjának" is nevezte,[193] és ez az elnevezés nagy visszahangra talált, engedtessek meg nekünk, az ő méltatlan utódának is, hogy e pápaságunk nyitányát jelentő megfontolásaink befejezéseként Máriához, mint az Egyház Anyjához forduljunk.

Mária Anyja az Egyháznak, mert miután az Örök Atya titokzatos módon kiválasztotta őt,[194] a Szentlélek Szeretetének erejéből[195] emberi életet adott Isten Fiának, "akiért és aki által minden lett",[196] és akitől Isten egész népe kiválasztottságának kegyelmét és méltóságát nyerte. Az ő Fia kifejezetten bővíteni akarta anyjának anyaságát -- mégpedig úgy, hogy minden lélek és szív könnyen hozzá találjon --, amikor a szeretett tanítványt önmaga helyett a fiául adta a keresztről.[197] A Szentlélek sugallta Máriának, hogy Urunk mennybemenetele után maradjon az utolsó vacsora termében, és imádkozva várja az apostolokkal együtt a pünkösöd napját, melyen az Egyház látható módon is megszületett, kilépve az addigi rejtettségéből a napvilágra.[198] Ettől kezdve az összes tanítványnemzedék, és mindazok, akik hiszik és szeretik Krisztust -- miként János apostol tette --, lélekben házukba fogadták ezt az anyát,[199] aki ily módon a kezdettől, azaz az Angyali Üdvözlet pillanatától kezdve, beleszövődött az üdvösség történetébe és az Egyház küldetésébe. Mi magunk is mindnyájan, akik a mai tanítványnemzedék vagyunk, különösen hozzá szeretnénk tartozni. Úgy tesszük ezt, hogy teljesen ragaszkodunk az ősi hagyományhoz, s ugyanakkor teljes tisztelettel és szeretettel vagyunk az összes keresztny közösség minden tagja iránt.

Ezt pedig mélyeséges hittől, reménytől és szeretettől indítva tesszük. Ha ugyanis az Egyház és az emberiség történelmének e nehéz és felelősségteljes órájában különös szükségét érezzük annak, hogy Krisztushoz forduljunk -- aki a Megváltás misztériumának erejében ura Egyházának és ura az emberi történelemnek is -- hisszük, hogy senki más nem tud úgy bevezetni minket e misztérium isteni és emberi dimenziójába, mint Mária. Isten ugyanis senki mást nem vezetett be úgy e misztériumba, mint Máriát. Ebben áll az istenanyaság kegyelmének egyedülálló volta. Ennek az anyaságnak nemcsak a *méltósága* egyedülálló és megismételhetetlen az emberi nem történelmében, hanem egyedülálló mélysége és tevékenységi köre tekintetében Mária *részvétele* is -- éppen istenanyasága révén -- abban az isteni tervben, mely az embert a Megváltás misztériuma által üdvözíti.

Ez a misztérium, ha szabad így mondanunk, a Názáreti Szűz szíve alatt vált valósággá, amikor kimondta "igen"-jét. E perctől kezdve az ő szüzi és anyai szíve a Szentlélek különleges segítségével Fiának dolgában jár, és elébe siet mindazoknak, akiket Krisztus kimondhatatlan szeretetében magához ölelt és szüntelenül magához ölel. Ezért e szív anyaságának is

kimeríthetetlennek kell lennie. Ennek az anyai szeretetnek -- mely meghatározza Isten Anyjának helyét a megváltás misztériumában és az Egyház életében -- jellegzetessége abban fejeződik ki, hogy nagyon közel van az emberhez és minden viszontagságához. Ebben áll az Anya misztériuma. Az Egyház pedig, mely különleges szeretettel és reménykedve tekint Máriára, napról napra bővebben akar e misztériumban részesedni, mert benne ismeri föl a maga mindennapi életének útját is, amely út minden egyes ember.

Az Örök Atya szeretete, mely az emberiség történelmében a Fiú által nyilvánult meg, akit az Atya nekünk adott, hogy "mindenki, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örökké éljen", [200] ezen az anyán keresztül közeledik felénk, és ily módon e szeretetnek minden ember számára érthető és elfogadható jelét kapjuk. Ebből következően Máriának az Egyház mindennapi életének minden útján ott kell lennie. És anyai jelenléte által bizonyos az Egyház abban, hogy valóban Mesterének és Urának életét éli, s hogy a Megváltás misztériumának teljességéből él. Ugyanez az Egyház, melynek gyökerei a mai emberiség életébe nyúlnak, afelől is bizonyos és szinte tapasztalja, hogy közel van az emberhez, minden emberhez, s hogy az "ő", az ember Egyháza, Isten népének Egyháza.

Áttekintvén ezeket a feladatokat, melyek az Egyház útjait építőkre hárulnak -- azokra az utakra gondolunk, amelyeket VI. Pál pápaságának első enciklikájában világosan kijelölt --, tudatában az útközben fölmerülő vagy fölhalmozódó nehézségeknek, még inkább érezzük a szükségét, hogy a lehető legszorosabban Krisztushoz kapcsolódjunk. Lelkünkben visszhangzanak az Úr szavai: "Nálam nélkül nem tehettek semmit!" [201] Nemcsak szükségét érezzük, hanem feltétlen parancsnak is tudjuk, hogy az Egyháznak szüntelenül és nagyon buzgón kell imádkoznia. Mert csak az imádság képes megóvni minket attól, hogy a ránk háruló feladatok és nehézségek ne krízist okozzanak, hanem alkalmul és szinte alapul szolgáljanak ahhoz, hogy egyre érettebbek legyünk Isten népének az ígéret földje felé vezető zarándokútján a történelemnek ebben a második évezred vége felé közeledő szakaszában.

Midőn pontot teszünk elmélkedéseink végére és alázattal imádságra sürgetünk mindenkit, azt akarjuk, hogy állhatatosak legyetek Máriával, Jézus Anyjával együtt, [202] amint vele együtt állhatatosságban imádkoztak az Apostolok és a tanítványok az utolsó vacsora termében, Jeruzsálemben az Úr mennybemenetele után. [203] Különösen is kérjük Máriát, az Egyház égi Anyját, hogy ebben az imádságban, melyet az emberiség új Adventjében végzünk, maradjon velünk, akik az Egyházat, az ő egyszülött Fiúnak titokzatos testét alkotjuk. Bízunk benne, hogy ennek az imának erejéből elnyerjük a ránk is kiáradó Szentlelket, [204] és így tanúi lehetünk Krisztusnak "egészen a föld végső határáig", [205] mint az apostolok, akik pünkösdkor indultak el az utolsó vacsora terméből.

Végezetül nagy szeretettel adjuk rátok apostoli áldásunkat.

Kelt Rómában, Szent Péternél, 1979. március 4-én, nagybőjt első vasárnapján, pápaságunk első évében.

II. János Pál

Jegyzetek:

[1] Jn 1,14

[2] Jn 3,16

- [3] Zsid 1,1 sk.
- [4] Az Exultetből
- [5] Jn 16,7
- [6] Jn 15,26 sk.
- [7] Jn 16,13
- [8] Vö. ApCsel 2,7
- [9] Lumen Gentium 1. AAS 57. (1965), p. 5.
- [10] Ef 3,8
- [11] Jn 14,24
- [12] Vö. VI. Pál pápa: Ecclesiam Suam enciklika
- [13] Mt 11,29
- [14] Itt meg kell említenünk VI. Pál pápaságának főbb megnyilatkozásait, melyek közül maga is megemlékezett, amikor 1978-ban Szent Péter és Szent Pál apostolok ünnepén a szentmisében így imádkozott:
 Ecclesiam Suam Enciklika. AAS 56 (1964) 609-659 pp.
 Investigabiles Divitias Christi Apostoli levél. AS 57 (1965) 298-301 pp.
 Mysterium Fidei. Enciklika. AAS 57 (1965) 753-774 pp.
 Sacerdotalis Coelibatus Enciklika. AAS 59 (1967) 657-697 pp.
 Solemnis Professio Fidei. AAS 60 (1968) 433-445 pp.
 Humanae Vitae Enciklika. AAS 60 (1968) 481-503 pp.
 Quinque iam Anni Apostoli buzdítás. AAS 63 (1971) 97-106 pp.
 Evangelica Testificatio Apostoli buzdítás. AAS 63 (1971) 497-535 pp.
 Paterna cum Benevolentia Apostoli buzdítás. AAS 67 (1975) 5-23 pp.
 Gaudete in Domino Apostoli buzdítás. AAS 67 (1975) 289-322 pp.
 Evangelii Nuntiandi Apostoli buzdítás. AAS 68 (1976) 5-76 pp.
- [15] Mt 13,52
- [16] 1Tim 2,4
- [17] VI. Pál: Evangelii Nuntiandi Apostoli buzdítás. AAS 68 (1976) 5-76 pp.
- [18] Jn 17,21. Vö. Jn 17,11.22 sk. Lk 9,49 sk 54
- [19] 1Kor 15,10
- [20] Vö. az I. Vatikáni Zsinat Dei Filius kezdetű dogmatikus konstitúciója Cap. III. De fide. n. 6. in Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Ed. Instituto per le Scienze Religiose, Bologna 1973. ed. 3. p. 811.
- [21] Iz 9,6
- [22] Jn 21,15
- [23] Lk 22,32
- [24] Jn 6,68 vö. ApCsel 4,8-12
- [25] Vö. Ef 1,10.22; 4,25. Kol 1,18
- [26] 1Kor 8,6 vö. Kol 1,17
- [27] Jn 14,6
- [28] Jn 1,25
- [29] Vö. Jn 14,9
- [30] Vö. Jn 16,7
- [31] Vö. Jn 16,7.13
- [32] Kol 3,2
- [33] Vö. Róm 12,5. 1Kor 6,15; 10,17; 12,12. Ef 1,23
- [34] Lumen Gentium 1. AAS 57 (1965) p. 5.
- [35] Mt 16,16
- [36] Vö. Jézus Szívének litániája
- [37] 1Kor 2,2

- [38] Gen 1
 [39] vö. Gen 1,26-30
 [40] Róm 8,20; 19-22. Gaudium et Spes 2,13
 [41] Jn 3,16
 [42] Vö. 5,12-21
 [43] Róm 8,22
 [44] Róm 8,19
 [45] Róm 8,22
 [46] Róm 8,19
 [47] Gaudium et Spes 22
 [48] vö. Róm 5,11. Kol 1,20
 [49] Zsolt 8,6
 [50] vö. Ter 1,26
 [51] vö. Ter 3,6-13
 [52] vö. A szentmise IV. kánonja
 [53] Gaudium et Spes 37. Lumen Gentium 48.
 [54] vö. Róm 8,29 sk. Ef 1,8
 [55] vö. Jn 16,13
 [56] vö. 1tessz 5,24
 [57] 2Kor 5,25. vö. Gal 3,13
 [58] 1Jn 4,8.16
 [59] vö. Róm 8,20
 [60] vö. Lk 15, 11-32
 [61] Róm 8,19
 [62] vö. Róm 8,18
 [63] vö. Summa Theol. III. Q, 46, a. ad 3.
 [64] Gal 3,28
 [65] Az Exultetből
 [66] vö. Jn 3,16
 [67] vö. S. Justinus: I Apologia 46,1-4; II. Apologia 7 (8), 1-4; 10, 1-3; 13,3-4. Florilegium
 Pastricum II. Bonn 1911. 81, 125, 133. pp. Clemens Alexandrinus: Stromata I. 19, 91, 94:
 S. Ch. 30, 117 p. Ad Gentes 11. Lumen Gentium 17.
 [68] Nostra Aetate 3-4
 [69] Kol 1,26
 [70] Mt 11,12
 [71] Lk 16,8
 [72] Ef 3,8
 [73] ld. az első pontot.
 [74] ApCsel 17,22-31
 [75] Jn 2,25
 [76] Jn 3,8
 [77] vö. AAS 58 (1966) pp. 929-946
 [78] vö. Jn 14,26
 [79] VI. Pál: Evangelii Nuntiandi adhortatio n. 6. AAS 68 (1976) p. 9.
 [80] Jn 7,16
 [81] vö. AAS 58 (1966) pp. 936 sk.
 [82] Jn 8,32
 [83] Jn 18,37
 [84] vö. Jn 4,23
 [85] Jn 4,23

- [86] Ecclesiam Suam enc. AAS 56 (1964)
- [87] Gaudium et Spes 22. p.
- [88] vö. Jn 14,1 sk.
- [89] Gaudium et Spes 91. p.
- [90] Uo. 38. p.
- [91] Uo. 76. p.
- [92] vö. Ter 1,27
- [93] Gaudium et Spes 24. p.
- [94] Ter 1,28
- [95] Gaudium et Spes 10. p.
- [96] Uo. 10. p.
- [97] Uo. 38. p. Populorum progressio
- [98] vö. Ter 1,28
- [99] vö. Ter 1-2 ff
- [100] Ter 1,28. Inter Mirifica 6. p. Gaudium et Spes 74, 78. pp.
- [101] Lumen Gentium 10. 36 pp.
- [102] Gaudium et Spes 35. p. Populorum progressio 14. p.
- [103] Id. a szociális enciklikákat és különböző rádióbeszédeket.
- [104] XXIII. János: Mater et Magistra, Pacem in terris. VI Pál: Populorum progressio
- [105] vö. Lk 16,19-31
- [106] Ld. II. János Pál beszédei Latin-amerikai útján.
- [107] VI. Pál pápa: Octogesima adveiens 42. p. AAS 63 (1971) p. 431
- [108] vö. Mt 25, 31-46
- [109] Mt 25,42-43
- [110] 2Tim 4,2
- [111] XI. Pius: Quadragesimo anno enc. 1931. Non abbiamo bisogno enc. 1931. Divini Redemptor enc. 1937. Mit brennender Sorge enc. '937. XII. Pius: Summi Pontificatus enc. 1939.
- [112] vö. 2Kor 3,6
- [113] Gaudium et Spes 31. p.
- [114] vö. AAS 58 (1966) 926-946 pp.
- [115] Gaudium et Spes 22. p.
- [116] vö. 1Kor 6,15; 11,3; 12,12. Ef 1,22-23; 2,15-16; 4,4-5; 5,30. Kol 1,18; 3,5. Róm 12,4-5. Gal 3,28
- [117] vö. 2Pét 1,4
- [118] vö. Ef 2,10. Jn 1,14-16
- [119] Jn 1,12
- [120] vö. Jn 4,14
- [121] Gal 4,4
- [122] Jn 11,25-26
- [123] Halottak I. prefációja
- [124] Jn 6,23
- [125] Vallomások I, 1. Csel 33, p. 1.
- [126] Mt 12,30
- [127] vö. Jn 1,12
- [128] Gal 4,5
- [129] Gal 4,6. róm 8,15
- [130] vö. Róm 15,13. 1Kor 1,24
- [131] vö. Iz 11,2-3. ApCsel 2,38
- [132] vö. Gal 5,22
- [133] Pünkösdi szekvencia

- [134] Lumen Gentium 16. p.
 [135] Uo. utolsó fejezet
 [136] vö. Róm 8,15. Gal 4,6
 [137] Róm 8,15
 [138] vö. Róm 8,30
 [139] Mt 20,28
 [140] Lumen Gentium 31-36.
 [141] Jn 14,24
 [142] Jn 1,18
 [143] Dei Verbum 5,10.21
 [144] Dei Filius const. cap. 3.
 [145] Pastor Aeternus const. Lumen Gentium 25. p.
 [146] vö. Mt 28,19
 [147] Pastor Aeternus const
 [148] Lumen Gentium 18-27. p.
 [149] Uo. 12, 35. pp.
 [150] vö. Szent Ágoston: Sermo 53,7-9. PL. 38,257 sk.
 [151] Gaudium et Spes 44. 57. 59. 62. pp. Optatam totius 15. p.
 [152] Jn 14,24
 [153] Jn 20,21-22
 [154] Sacrosanctum Concilium 10. p.
 [155] vö. Róm 6,3-4
 [156] Fil 2,8
 [157] vö. Jn 5,26. 1Jn5,11
 [158] vö. Zsid 9,24. 1Jn 2,1
 [159] vö. 1Kor 6,20
 [160] Jn 1,12
 [161] vö. Róm 8,23
 [162] Jel 5,10. 1Pét 2,9
 [163] vö. Jn 1,1-4.18. Mt 3,17; 11,27; 18,8. Mk 1,11. Lk 1. 32. 35; 3,22. Róm 1,4. 2Kor 1,19. 1Jn 5,5.20. 2Pét 1,17. Zsid 1,2
 [164] vö. 1Jn 5,5.11
 [165] vö. Róm 5,10.11. 2Kor 5,18-19. Kol 1,20.22
 [166] Lumen Gentium 11. p.
 [167] Sacrosanctum Concilium 47. p.
 [168] Mysterium fidei enciklika. AAS 57 (1965) 553-574. p.
 [169] Sacrosanctum Concilium 47. p.
 [170] vö. Jn 6,52.58; 14,6. Gal 2,20
 [171] 1Kor 11,28
 [172] Mk 1,15
 [173] Uo.
 [174] vö. 1Pét 2,5
 [175] Zsolt 50,6
 [176] Mk 2,5
 [177] Jn 8,11
 [178] Mt 5,6
 [179] vö. Congregatio pro Doctrina Fidei: Normae pastorales. AAS 64 (1972) 510-514. pp.
 [180] AAS 58 (1966) 177-198. pp.
 [181] Mt 20,28
 [182] XII. Pius pápa: Mystici Corporis enc.

- [183] Jn 1,43
- [184] Lumen Gentium 1. p.
- [185] 1Kor 7,7
- [186] Lumen Gentium 36. p.
- [187] vö. Gal 5,1
- [188] vö. Jn 10,10
- [189] Jn 16,13
- [190] vö. Róm 5,6
- [191] Lumen Gentium 63-64. pp.
- [192] Uo. VII. fejezet 52-69. pp.
- [193] Allocutio in Vaticana Basilica habita AAS. 56 (1964) 1015. p.
- [194] Lumen Gentium 36. p.
- [195] Uo.
- [196] Zsid 2,10
- [197] vö. Jn 19,26
- [198] vö. ApCsel 1,14
- [199] vö. Jn 19,27
- [200] Jn 3,16
- [201] Jn 15,5
- [202] vö. ApCsel 1,14
- [203] vö. ApCsel 1,13
- [204] Lk 24,29
- [205] ApCsel 1,8